

- SOCIALA INNOVATIONER
- INTERNATIONELLT SAMARBETE
- UPPHANDLING
- IDEELL FÖRENING
- EUROPEISKA NÄTVERK
- SOCIALA FÖRETAG
- STIFTELSE
- ÖVERENSKOMMELSEN
- STATISTIK
- CERTIFIERING
- PARTNERSKAP / MÖTESPLATSER
- RESERVERADE KONTRAKT
- NYA FINANSIELLA LÖSNINGAR
- DEMOKRATISKOLA
- GRÄSROTSRÖRELSE
- CIVILSAMÄLLESFRÅGOR
- KOOPERATIVA LÖSNINGAR
- LANDSBYGDSPERSPEKTIV
- ÅTERINVESTERANDE VINSTER
- VÄLFÄRDSYSTEM / FOLKHÄLSA

Handlingsplan för civilsamhälle och social ekonomi 2018–2021

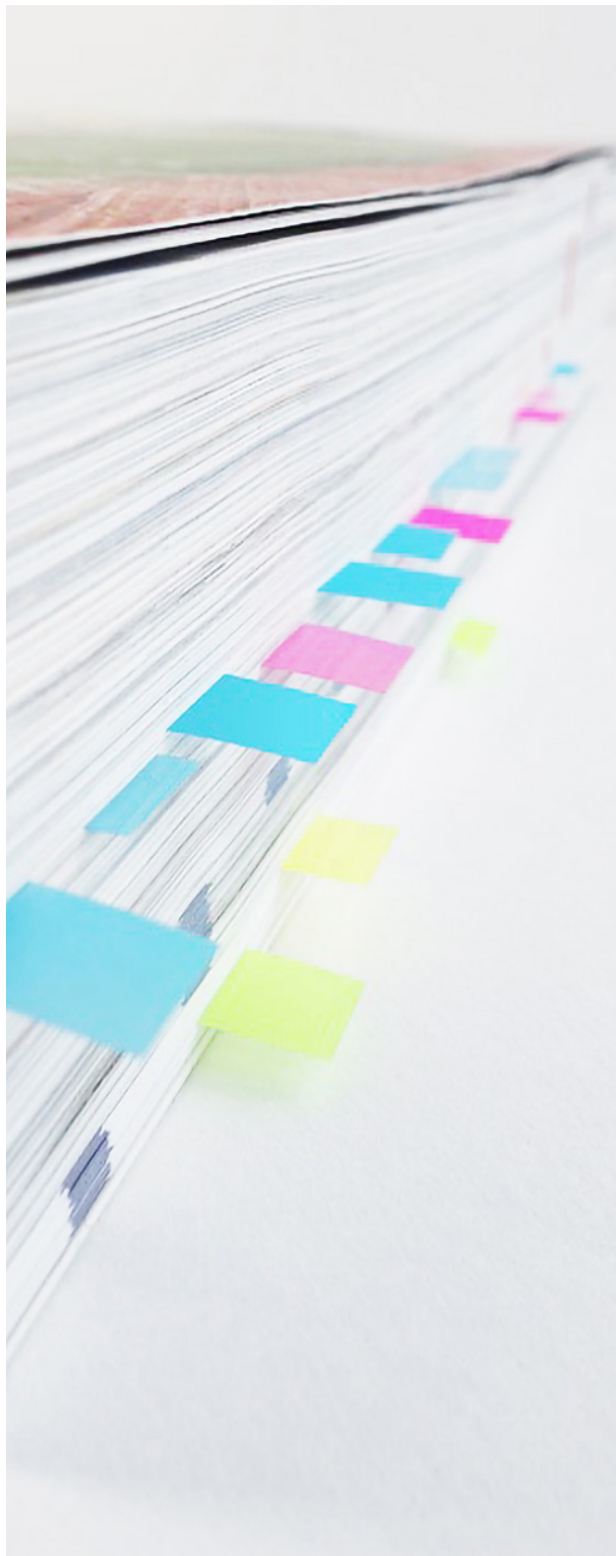

Handlingsplan för civilsamhälle och social ekonomi 2018–2021

Utgiven av: Region Örebro Län, 2018
Författare: Anders Bro och Mona Hedfeldt
Formgivning: Ulrika Lindmark

Vid ev frågor om innehållet kontakta:
anders.bro@regionorebrolan.se

Region Örebro Län
Box 1613, 701 16 Örebro
Besöksadress: Eklundavägen 1
Tel: 019-602 70 00
regionorebrolan.se/ideellsektor

Innehåll

Förord 6

Introduktion och läsanvisning 7

Region Örebro läns handlingsplan för
civilsamhälle och social ekonomi 2018–2021 9

Två inledande exempel 9

Varför en plan? 10

Motorer i lokala och regional
förändringsarbeten 10

Förutsättningar för att politiska
målsättningar uppnås 10

Fem grundläggande funktioner 11

En stor men "osynlig" sektor 11

Avsaknad av strategiska överväganden 12

Koppling till regional utvecklingsstrategi 12

Syfte och mål 12

Genomförande 13

Delmål 1: tänkbara aktiviteter 13

Delmål 2: tänkbara aktiviteter 13

Delmål 3: tänkbara aktiviteter 14

Delmål 4: tänkbara aktiviteter 14

Behov av samordning 14

Målgrupp 14

Uppföljning och revidering 14

Aktuella frågor och utmaningar i ett omvärldsperspektiv	17	Civilsamhälle och social ekonomi inom Region Örebro län	34
Begrepp och definitioner	17	Nämnd för regional tillväxt samt fokusnämnd för kultur, bildning och ideell sektor	34
Civilsamhälle	17	Förvaltningen Regional utveckling	35
Social ekonomi	20	Civilsamhällets och den sociala ekonomins omfattning och utbredning i Örebro län	38
Civilsamhällets och den sociala ekonomins grundläggande funktioner	23	Antalet sysselsatta	38
Civilsamhälle och social ekonomi på europeisk nivå	24	Ideella föreningar	39
EU-kommissionen	24	Övriga organisationsformer	39
EU-parlamentet	25	Sociala företag	40
Europeiska Unionens råd och medlemsländerna	26	Behov och synpunkter på insatser	41
Europeiska Ekonomiska och Sociala Kommittén	26	Bilagor	44
Europeiska regionkommittén	27	Tabell över föreningar (inom olika verksamhetsområden) som får föreningsbidrag från Region Örebro län	
Nätverk och organisationer	27	Ordlista	46
Frågor om civilsamhälle och social ekonomi på nationell nivå	28	Referenser och litteratur	47
Riksdag och regering	28	Bildförteckning	50
Myndigheter	29		
Sveriges kommuner och landsting	32		
Forum – Idéburna organisationer med social inriktning	33		
Civilsamhälle och social ekonomi i andra regioner	33		

Förord

Att stärka förutsättningarna för civilsamhälle och social ekonomi är en viktig uppgift för Region Örebro län. Utan ett starkt föreningsliv och aktiva sociala företag saknar vi centrala komponenter i den hållbara regionala utveckling som vår regionala utvecklingsstrategi syftar till. Handlingsplan för civilsamhälle och social ekonomi 2018-2021 är ett viktigt dokument som för första gången på regional nivå fångar upp dessa frågor. Handlingsplanen förklarar hur vi kan förstå civilsamhället och den sociala ekonomin, hur den offentliga debatten har förts kring dessa frågor, hur frågorna hanteras på EU-nivå och vilka satsningar som är aktuella på nationell nivå. Handlingsplanen ger också en översikt över hur Region Örebro län arbetar med frågorna samt civilsamhällets och den sociala ekonomins utbredning och omfattning i vårt eget län. Handlingsplanen är en ögonblicksbild och mycket förändras hela tiden. Därför kompletteras handlingsplanen med en Aktivitetslista med prioriteringar. Här beskriver vi de aktiviteter som vi kommer att genomföra fram till 2021 tillsammans med aktörer i länet. Det är en ambitiös plan men det finns ingen anledning att inte kraftsamla.

Torbjörn Ahlin

Ordförande i Kultur- och fritidsnämnden

Introduktion och läsanvisning

Föreliggande text består av två delar. Kapitel 2 utgör själva **Handlingsplan för civilsamhälle och social ekonomi 2018-2021**. Här klargör vi skälen till handlingsplanen samt planens syfte, mål och delmål. Här förs också en diskussion om planens genomförande, koppling till den regionala utvecklingsstrategin samt hur planen kommer att följas upp under den fyraåriga perioden.

Eftersom frågor om civilsamhälle och social ekonomi är förhållandevis nya i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet läggs stor vikt vid begreppsliga och terminologiska klargöranden i denna text. Därför är textens andra del (kapitel 3) en beskrivning av aktuella frågor och utmaningar i ett omvärldsperspektiv. Genom att läsa kapitel 3 får du en djupare förklaring till planens syfte, mål och delmål. Här klargör vi kortfattat begreppens betydelser och praktiska tolkningar. Här efter resonerar vi om civilsamhällets och den sociala ekonomins fem grundläggande funktioner.

Därefter följer ett avsnitt om hur frågor om civilsamhälle och social ekonomi hanteras på EU-nivå, nationell nivå och i andra regioner i landet. Här efter följer ett avsnitt om hur förvaltningen Regional utveckling jobbar med frågorna idag åtföljt av en beskrivning av civilsamhället och den sociala ekonomin i vårt län. Kapitlet bygger på en genomgång av forskningslitteratur samt offentligt material. Vi har också genomfört strukturerade samtal med anställda inom förvaltningen Regional utveckling. Diskussioner har även genomförts med medarbetare inom regionorganisationens upphandlingsavdelning. Workshops har genomförts med deltagare inom Partnerskapet för sociala innovationer där både offentlig verksamhet samt civilsamhälle och social ekonomi deltar. Workshops har också genomförts med länsföreningar och arbetsintegrerande sociala företag i länet samt andra intressenter.

Region Örebro läns handlingsplan för civilsamhälle och social ekonomi 2018–2021

Två inledande exempel

I slutet av 1990-talet var läget kritiskt i Järnboås-bygden i Nora kommun. Antalet boende hade successivt minskat och många hus var till salu. Butiken hade slagit igen och skolan var nedläggningshotad. För att försöka vända den negativa utvecklingsspiralen startades projektet Järnkraft. Från början var projektet ett privat initiativ, men ganska snart kopplades bland annat bygdegårdsföreningen och idrottsföreningen in, tillsammans med företagare. Precis som det ofta är på landsbygden och mindre orter finns personer med i många olika sammanhang, och tillsammans började man fundera över hur situationen i Järnboås kunde förändras. Samarbetet blev lyckosamt. Ett viktigt steg var bildandet av Järnboås-bygdens AB, ett aktiebolag där de boende själva kunde bli delägare (idag med fler än 200 aktieägare). Aktiebolaget blev den organiserade samverkan som krävdes så att man gemensamt kunde starta byns butik och bymacken. Flera andra gemensamma aktiviteter började genomföras och idag är intresset för Järnboås stort. Nu finns det fiber i byn och inflyttningen har ökat, även av utlandsfödda. Det är kö till förskolan och skolan behöver byggas ut. På bostadsmarkanden är det ont om lediga fastigheter och det finns ett behov av nyproducerade bostäder, särskilt handikappanpassade lägenheter så att äldre kan bo kvar längre och hus och gårdar kan köpas av yngre familjer. Framtiden ser ljusare ut för Järnboås.

Under mitten av 2000-talet startade ett nytt socialt företag i Örebro – re:form – för att stötta personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och som av olika anledningar upplever ett stort utanförskap i samhället. re:form ägs och drivs av Stiftelsen Arbetsutveckling Framtidstro med Mellringekyrkan i Örebro som huvudman. Verksamheten drivs i samarbete med Ge för livet och Evangeliska Frikyrkan. Företaget köpte lokaler på Väster i Örebro för att kunna bedriva en verksamhet som skulle fungera som ett verktyg för att re:forms vision skulle uppnås. Verksamheten bestod till en början av second-hand-butik och bilvård. Under åren har verksamheten utvecklats till flera verksamhetsområden såsom bl.a. moped- och cykelverkstad, snickeri, hushållsnära tjänster och transporttjänster. Under ledning av verksamhetschefen började företaget anställa personer som tidigare hade haft drogproblem eller befunnit sig i kriminell verksamhet. Företaget utvecklade efter hand samarbetet med Kriminalvården, Arbetsförmedlingen och kommunens socialtjänst och kan därigenom erbjuda sysselsättning i form av motivations- och arbetsutbildning. Verksamhetens överskott används till att anställa en eller flera personer under kortare eller längre tid. re:form – och flera andra sociala företag – erbjuder ett första steg ut på arbetsmarknaden och en startplats för återgång till arbete. Individen får ett socialt sammanhang att vistas i, fasta arbetsrutiner, ett arbete som stärker självkänslan och bidrar på sitt sätt till att utanförskapet minskar i vårt samhälle.

Varför en plan?

Ovanstående två exempel visar hur lokalsamhällets problem och utmaningar fångas upp av människor som gemensamt organiserar sig för särskilda frågor. Aktiviteterna och engagemanget blir motorn i ett utvecklingsarbete som resultaterar i konkreta lösningar som ger långsiktiga samhällseffekter. I exemplen ovan har offentlig sektor och privat näringsliv tillbakadragna roller. Utvecklingsarbetet drivs av aktörer inom det vi kallar för civilsamhälle och social ekonomi. Lyfter vi blicken till ett länsperspektiv ser vi åtskilliga exempel i olika lokala sammanhang på hur civilsamhälle och social ekonomi på egen hand driver omfattande förändringsarbeten som bidrar till utveckling och tillväxt. Ibland tar civilsamhälle och social ekonomi själv på sig huvudrollen och ledartröjan för dessa förändringsarbeten. I andra fall gör dem det i samarbete med det offentliga och det privata. Ibland är förändringsarbetena avgränsade och mindre. I andra fall omfattande. Men de bedrivs i varje länskommun, i både tätort och på landsbygd.

Civilsamhälle och social ekonomi är två närbesläktade begrepp som har snarlika betydelser.

Frågor om civilsamhälle och social ekonomi ligger högt på den politiska dagordningen på både EU-nivå och på nationell nivå. Åtskilliga satsningar genomförs. Andra regioner i landet genomför olika åtgärder inom området samtidigt som Region Örebro län redan genomför aktiviteter inom olika verksamhetsfält som direkt eller indirekt riktar sig till civilsamhälle och social ekonomi. Aktörer och nätverk i regionen för fram synpunkter och behov på att åtgärder inom området civilsamhälle och social ekonomi generellt sett behöver stärkas och tydliggöras i det regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet i Örebro län.

Motorer i lokala och regionala förändringsarbeten

Ett grundläggande skäl till varför Region Örebro län behöver en plan för civilsamhälle och social ekonomi är den roll som sektorn alltmer spelar i förändringsarbeten samt tillskrivs i regionalt utvecklings- och tillväxtarbete.

Förutsättningar för att politiska målsättningar uppnås

I strategiska dokument och satsningar både på EU-nivå och på nationell nivå lyfts civilsamhälle

Civilsamhället definieras här:

som en arena, skild från det offentliga, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen.

Social ekonomi definieras här:

som ekonomiska organiserade verksamheter som primärt har ett samhälleligt ändamål och som är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn.

och social ekonomi fram som oundgängliga för hanteringen av samhällsutmaningar. Inom arbetsmarknads- och utbildningsområdena betonas t.ex. att civilsamhälle och social ekonomi spelar en avgörande roll i att ge människor som står långt från arbetsmarknaden möjligheter till både sysselsättning, anställning och utbildning. Civilsamhälle och social ekonomi beskrivs också som fundamentalt nödvändiga i att hantera utmaningar kring inkluderings- och integrationssträvanden. Samtidigt betonas att sektorn främjar entreprenörskap, bidrar med samhällelig service, utvecklar sociala och miljömässiga innovationer samt erbjuder social sammanhållning. Utan stöd av insatser från civilsamhälle och social ekonomi kan flera politiska beslut på EU-nivå och på nationell nivå inte realiserars.

Fem grundläggande funktioner

Forskningsstudier och utvärderingar över tid visar också entydigt att civilsamhälle och social ekonomi spelar en avgörande roll för ett samhälles utveckling genom sina grundläggande funktioner. Genomförandet av handlingsplanen ger goda förutsättningar att stärka civilsamhällets och den sociala ekonomins fem grundläggande funktioner: att agera som röstbärare, att fungera som serviceproducent, att erbjuda gemenskap, att fungera som demokratiskola samt fungera som ett alternativ till offentliga, vinstdrivande och släktskapsbaserade aktörer och sammanhang.

En stor men ”osynlig” sektor

Civilsamhället och den sociala ekonomin är en stor men ”osynlig” sektor. Statistik och uppgifter om civilsamhälle och social ekonomi i relation till det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet

saknas till stor del. Trots den klena tillgången på relevant statistik, vilket i sig är ett starkt argument för en särskild plan för civilsamhälle och social ekonomi, kan omfattningen och betydelsen av sektorn delvis synliggöras med hjälp av befintlig statistik. På nationell nivå uppgick den totala produktionen inom civilsamhället under 2014 till 216 miljarder kronor, vilket därmed betyder 3,2 % av Sveriges BNP. Vi kan samtidigt konstatera att det i Örebro län under 2014 fanns 6 687 organisationer inom denna sektor som hade sitt säte i Örebro län (dvs. var registrerade i Örebro län) och antalet förvärvsarbetande i dessa organisationer var 3 744 personer. Av dessa var 2 058 kvinnor och 1 686 män (SCB 2016).

gemenskap
demokratiskola
alternativ till offentliga
serviceproducent
röstbärare

Avsaknad av strategiska överväganden

Region Örebro län har hittills inte haft en särskild plan för civilsamhälle och social ekonomi. Det betyder att frågorna inte har haft någon tillräckligt tydlig och framträdande placering i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet. Den kommande regionala utvecklingsstrategin ger nu ett sådant utrymme.

En plan för civilsamhälle och social ekonomi ger Region Örebro län möjligheter att klargöra betydelsen av dessa frågor för det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet och visar hur regionorganisationen strategiskt vill stötta civilsamhälle och social ekonomi i Örebro län. Handlingsplanen bidrar också till att utveckla operativa arbetssätt så att Region Örebro län ska kunna stödja utvecklingen av civilsamhälle och social ekonomi.

Koppling till regional utvecklingsstrategi

Den framväxande regionala utvecklingsstrategin kommer att fungera som ett grundläggande strategiskt dokument för handlingsplan för civilsamhälle och social ekonomi. Utvecklingsstrategin kommer att vägleda formuleringen av handlingsplanens aktiviteter och indikatorer. Handlingsplan för civilsamhälle och social ekonomi kommer att bidra till aktiviteter inom områden som kommer att prioriteras i den regionala utvecklingsstrategin.

Syfte och mål

Mot ovanstående bakgrund genomför Region Örebro län handlingsplan för civilsamhälle och social ekonomi 2018-2021.

Syftet med föreliggande plan är:

- att formulera och kommunicera det regionala uppdraget för frågor som rör civilsamhälle och social ekonomi.

Planens övergripande mål är:

- ett ökat deltagande och inflytande av civilsamhälle och social ekonomi i det regionala utvecklings- och tillväxtarbetet.

Planens fyra delmål är:

- att bidra till en ökad förståelse för civilsamhällets och den sociala ekonomins betydelse för regionalt utvecklings- och tillväxtarbete,
- att skapa långsiktiga förutsättningar för civilsamhälle och social ekonomi genom att tydliggöra och stärka stödet till civilsamhälle och social ekonomi i hela länet,
- skapa, stärka och samordna nätverk och mötesplatser för frågor om civilsamhälle och social ekonomi i hela länet, samt
- att bidra till en ökad internationalisering av regionorganisationens insatser kring civilsamhälle och social ekonomi.

Genomförande

För att nå planens övergripande mål och dess fyra delmål kommer en särskild aktivitetsplan att upprättas för programperioden 2018–2021. I aktivitetsplanen knyts särskilda aktiviteter till respektive delmål. Där anges också indikatorer för respektive delmål.

Relevanta mål och indikatorer från denna handlingsplan och dess aktivitetsplan kommer att införlivas i verksamhetsplan för 2019. Aktiviteterna kommer att vägledas av den aktuella bemannings- och resurssituationen inom området och ges en prioriteringsordning.

Delmål 1: tänkbara aktiviteter

För att nå planens första delmål – att bidra till en ökad förståelse för civilsamhällets och den sociala ekonomins betydelse för regionalt utvecklings- och tillväxtarbete – bör Region Örebro län i samarbete med andra aktörer i länet utveckla olika typer av utbildnings- och informationsmaterial. Region Örebro län bör också i samarbete med andra aktörer undersöka hur tillgänglig statistik för civilsamhälle och social ekonomi kan vidareutvecklas. Aktiviteter och indikatorer för detta delmål preciseras i handlingsplanens aktivitetslista.

Delmål 2: tänkbara aktiviteter

För att nå planens andra delmål – skapa långsiktiga förutsättningar för civilsamhälle och social ekonomi genom att tydliggöra och stärka stödet till civilsamhälle och social ekonomi i hela länet – bör Region Örebro län fortsätta den löpande administreringen av regionalt föreningsstöd samt

administreringen av utlysningen av sociala innovationer. Här bör också Region Örebro län även genomföra aktiviteter som syftar till att förstärka civilsamhällets och den sociala ekonomins deltagande i upphandlingssammanhang. Region Örebro län bör också tillsammans med andra aktörer sammanställa/tillgängliggöra metoder och modeller för hur civilsamhällets och den sociala ekonomins samhällsnytta kan värderas och mätas. Aktiviteter och indikatorer för detta delmål preciseras i handlingsplanens aktivitetslista.

Delmål 3: tänkbara aktiviteter

För att nå planens tredje delmål – skapa, stärka och samordna nätverk och mötesplatser för frågor om civilsamhälle och social ekonomi i hela länet – bör Region Örebro län under programperioden fortsätta att genomföra dialogmöten med länsföreningar och samordna Partnerskapet för sociala innovationer tillsammans med aktörer inom civilsamhället och social ekonomi. Region Örebro län bör också starta en förvaltningsgemensam arbetsgrupp för civilsamhälle och social ekonomi inom förvaltningen Regional utveckling. Aktiviteter och indikatorer för detta delmål preciseras i handlingsplanens aktivitetslista.

Delmål 4: tänkbara aktiviteter

För att nå planens fjärde mål – att bidra till en ökad internationalisering av regionorganisationens insatser kring civilsamhälle och social ekonomi – bör Region Örebro län aktivt delta i relevanta europeiska nätverk och projekt. Aktiviteter och indikatorer för detta delmål preciseras i handlingsplanens aktivitetslista.

Behov av samordning

Flera aktiviteter kräver en samordning mellan olika områden inom förvaltningen Regional utveckling samt mellan förvaltningen Regional utveckling och andra förvaltningar inom Region Örebro län. Andra aktiviteter förutätter ett samarbete med andra offentliga aktörer men också med aktörer inom civilsamhälle och social ekonomi. Vissa aktiviteter förutsätter ett samarbete med aktörer i andra länder. Några aktiviteter kommer att genomföras löpande under hela planperioden medan andra kommer att vara aktuella under vissa avgränsade perioder.

Målgrupp

Handlingsplanen för civilsamhälle och social ekonomi har flera målgrupper. Planens målgrupp utgörs av medarbetare och förtroendevalda inom förvaltningen Regional utveckling och dess nämnder inom Region Örebro län. Planen fungerar som ett strategiskt och operativt planeringsinstrument.

Planens målgrupper utgörs också av aktörer inom civilsamhälle och social ekonomi i Örebro län, samt kommuner och övrig offentlig verksamhet i Örebro län. I det här avseende fungerar planen som en informationskälla i fråga om mål och aktiviteter som Region Örebro län genomför under den aktuella planperioden.

SOCIAL

UPPLYSANDE

Inkluderande

NYA IDÉER

ETISK

Moralisk

Röstbär

VINN-VINN

Värdefull
Integration
NYA LÖSNINGAR
Samhällsutmaning
INNOVATION
Demokrati
FÖRÄNDRING
Hjälpande
NYSKAPANDE
Förbättring
SYNNERGI
Produktivitet
VÄXANDE
VÄLFÄRD
KREATIVITET
rare

Aktuella frågor och utmaningar i ett omvärldsperspektiv

Uppföljning och revidering

Genomförandet av handlingsplanen kommer löpande att följas upp av fokusnämnden för kultur, bildning och ideell verksamhet samt nämnden för regional tillväxt. Planen följs upp mot mål, delmål samt de indikatorer som fastställs i aktivitetsplanen. Planen revideras årligen.

Begrepp och definitioner

Begreppen civilsamhälle och social ekonomi har mycket gemensamt men de har också något skilda betydelser. Begreppen används för att beskriva verksamheter vid sidan av offentlig sektor och privat näringsliv. Begreppet civilsamhälle har en vidare innebörd medan begreppet social ekonomi är smalare och fångar upp delar av civilsamhället. Begreppet civilsamhälle har en stor spridning i Sverige. Begreppet social ekonomi används också i Sverige men har en större spridning i andra europeiska länder och t.ex. i Kanada. I det följande avsnittet redogörs för skillnader och likheter mellan de två begreppen, hur de kan definieras och hur de har legat till grund för offentliga satsningar. Andra begrepp tas upp i en ordlista i slutet av föreliggande plan.

Civilsamhälle

Ett laddat begrepp

Begreppet civilsamhälle introducerades i Sverige 1992 i en debatt som fördes i Dagens Nyheter

och Aftonbladet. Det var en politiskt kryddad debatt som handlade om det nya begreppets betydelse och konsekvenser för staten, den offentliga sektorn och folkhemsmodellen. Där framträdde tydliga vänster-höger motsättningar, men också motsättningar inom vänstern. Ur ett vänsterperspektiv tolkades delvis begreppet som en urholkning av det starka folkhemmet. Kritiken kretsade kring antaganden om att satsningar på civilsamhället skulle ge stora negativa konsekvenser för samhällets svaga medan mer högerinriktade debattörer menade att den (alltför) starka staten hindrade utvecklingen av samhället. Ett starkt civilsamhälle skulle bidra till en positiv utveckling. Men även bland de mer vänsterinriktade debattörerna märktes stora skillnader. Medan vissa menade att begreppet var ett angrepp på folkhemmet och en nedmontering av välfärd och jämlikhetssträvanden argumenterade andra för att begreppet var ett annat ord för framväxten av nya folkrörelser och att civilsamhället alltid hade varit ett vänsterprojekt där ord som egenmakt och gemenskap var framträdande (Trädgårdh 1999:13-27; Trädgårdh 2006). Under 1990-talet växte intresset allt mer för begreppet och det debatteras av både forskare, media och politiker. Begreppet tolkades på en mängd olika sätt men innebar att synen på svenska folkrörelser och föreningar ”bröts loss” från bilden av att vara statsförankrade. Bilden av att civilsamhället kunde ha ett värde för sin egen skull började växa fram (Amnå 2005:17).

Definitioner

Under de snart tre decennier som begreppet civilsamhälle har använts har flera definitioner förts fram och använts. Begreppet är mångtydigt. När vi använder det syftar vi ofta på olika företeelser och sammanhang samt betonar olika roller för civilsamhället i samhället (Trägårdh et al 2013:10f). Definitionerna har en gemensam kärna men det finns vissa skillnader. Generellt sett används begreppet för att fånga individens och sammanslutningarnas kreativa förmåga eller som en samlingsbeteckning för de grupperingar, föreningar och organisationer som existerar oberoende av staten i ett demokratiskt samhälle. Begreppet ringar in frivilliga/ideella organisationer och de insatser som görs där liksom olika slag av informella insatser som anhöriga, grannar, vänner och arbetskamrater utför för andra än dem man bor med. (Svedberg 2005). I vissa definitioner inräknas även familjen i civilsamhället (Cohen & Arato 1995). Mot bakgrund av 2009 års civilsamhällesproposition (SOU 2016:13) samt Framtidskommissionen (Harding 2012) likställs civilsamhälle här med

en arena, skild från det offentliga, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen.

Offentliga satsningar

Sedan begreppet började användas har flera offentliga satsningar på nationell nivå genomförts för att stärka det svenska civilsamhället. Några kan särskilt nämnas. Redan 1993 inrättade den dåvarande regeringen *Beredningen för främjande av den ideella sektorn*. Beredningen skulle ge den ideella sektorn ökade möjligheter att ta ansvar för

olika verksamheter där det allmännyttigas intresse och människors egna behov kunde förenas.

Under 1997 tillsattes *Demokratiutredningen* vilken gav ett stort utrymme åt diskussioner om civilsamhället. Utredningen tog utgångspunkt i medborgarsammanslutningar och kontrasterade starkt mot den representativa demokratins perspektiv (se t.ex. SOU 1999:84, SOU 2001:1).

Under 2009 presenterade den dåvarande regeringen en proposition under rubriken *En politik för det civila samhället*. Regeringen ville lyfta fram det civila samhällets betydelse samt utveckla och tydliggöra relationen mellan staten och det civila samhället (Proposition 2009/10:55). Samma regering initierade senare arbetet med den s.k. Överenskommelsen mellan det offentliga och civilsamhället inom det sociala området. Ett särskilt Överenskommelsekansli inrättades (se vidare avsnitt 3.3).

Under 2016 presenterade regeringen *Utredningen för ett stärkt civilsamhälle* (SOU 2016:13). Utredningen hade uppdraget att undersöka möjligheterna att på olika sätt underlätta för det civila samhällets organisationer att bedriva sin verksamhet, att utvecklas och att därigenom bidra till demokrati, välfärd, folkhälsa, gemenskap och social sammanhållning. Utredningens målsättning var att stärka det civila samhället.

Samma år överlämnades utredningen *Ordning och reda i välfärden* (SOU 2016:78) som hade uppdraget att föreslå ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster. Utredningen hade även haft i uppdrag att analysera och se över regelverket för upphandling och lagen om valfrihetssystem (LOV)

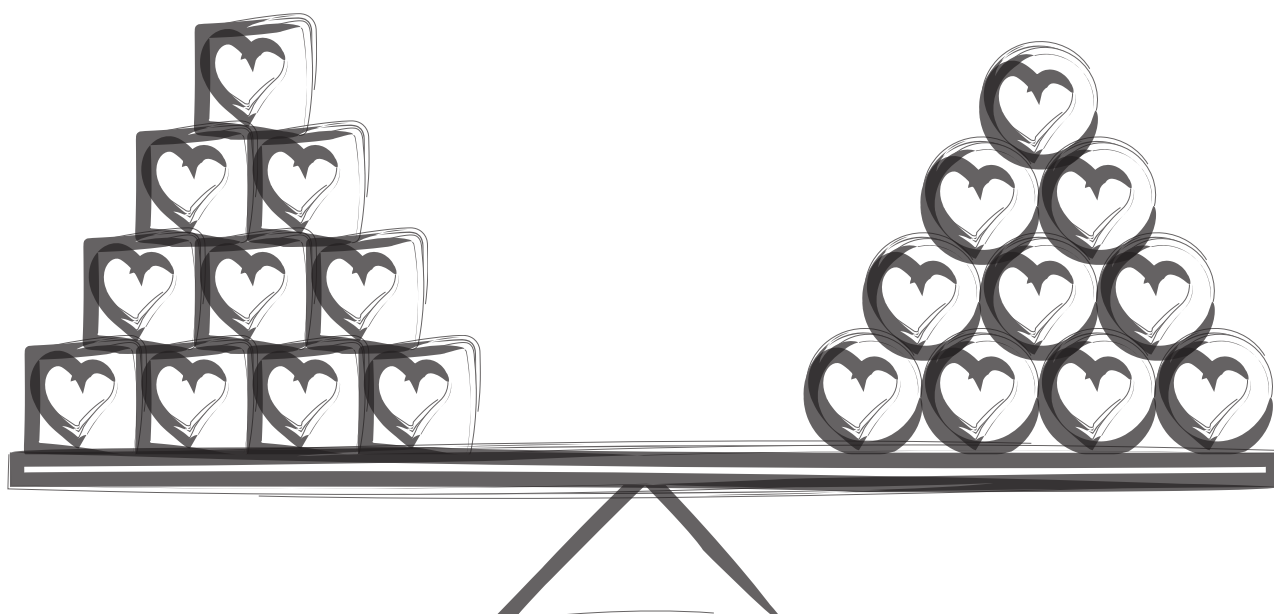
som används när privata aktörer anförtros att utföra välfärdstjänster. Översynen syftade bl.a. till att lämna förslag om hur regelverken kunde förenklas och göras mer flexibla och om hur de kunde ändras för att förbättra förutsättningarna för idéburna aktörer.

Förändringar i och utmaningar för civilsamhället

Inom civilsamhället inryms åtskilliga organisationer och nätverk, alltifrån stora nationella organisationer till lokala hobbyföreningar (Harding 2012). Studier under de senaste decennierna pekar på att det pågår omfattande förändringar i civilsamhället. Ett tydligt tecken är att de gamla folkrörelseorganisationerna minskar i medlemsantal. Vi ser en trend mot ökad individualism och ökad misstro mot traditionella auktoriteter, vilket bland annat innebär att vårt ideella engagemang minskar i specifika organisationer och att det också blir

mer kortsiktigt. Samtidigt visar studier att människors engagemang förblir starkt (Harding 2012:12f; Färnström 2016). Nya organisationer och nya verksamheter ger oss möjlighet att engagera oss på andra sätt än tidigare (Prentell 2014) som innebär att de klassiska folkrörelserna möter informellt organiserade aktivister. Två helt skilda sätt att organisera sig. Människors engagemang har förändrats, men det har inte minskat i omfattning. Engagemanget har tagit sig nya former och inriktningar. En annan tydlig förändring är att icke vinstdrivande organisationer tar större plats i välfärdsproduktionen, vilket är ännu vanligare i många andra länder (Harding 2012:12 f).

Alla moderna samhällen har det gemensamt att staten och det offentliga på något sätt strukturerar det civila samhället. Det sker genom att det offentliga skapar möjligheter, sätter gränser och stimulerar utvecklingen i vissa riktningar bland

annat genom ekonomiska och juridiska styrmedel (Trägårdh 2013). Hur omfattande den offentliga styrningen ska vara och vilka styrmedel som kan användas är i slutändan en politisk fråga, men beslutsfattare måste i det här sammanhanget hantera flera viktiga utmaningar. En av dessa utmaningar handlar om hur det offentliga stödet till civilsamhällets organisationer – både de gamla och de nya – kan realiseras utan att kreativitet, innovationskraft, mångfald och åsiktsfrihet påverkas negativt. En annan utmaning ligger i att hitta nya former för relationen mellan offentlig sektor, marknad och civilsamhälle när civilsamhällets organisationer får nya roller i välfärdsproduktionen (se vidare nedan, social ekonomi) (Harding 2012:13f; Civos 2012).

Social ekonomi

Ett nytt begrepp träder in

Begreppet social ekonomi blev en officiell EU-term 1989 och trädde då också in i det svenska språkbruket, alltså ungefär samtidigt med begreppet civilsamhälle. Begreppet social ekonomi härrör från franskans *l'économie sociale* och har inte alls fått samma utbredning som begreppet civilsamhälle i Sverige. Men på samma sätt som begreppet civilsamhälle har begreppet social ekonomi delvis utvecklats som ett uttryck för statens tillkortakommanden när det gäller att tillvarata medborgarnas kraft och engagemang (Amin, Cameron & Hudson 2002). Inte sällan beskrivs begreppet som svårfångat. Den första större redogörelsen på svenska kom 1994 i boken *Den sociala ekonomin*. Där konstaterade författaren (Jan Olsson) att den sociala ekonomin är ett företagande som grundar sig i demokrati och solidaritet. Olsson pekade på att verksamheter

inom den sociala ekonomin ska tjäna medlemmar och kollektiv och inte ha ett vinstintresse, att verksamheterna ska förvaltas självständigt, att verksamheterna ska ha en demokratisk beslutande-procedur samt att människan och arbetet har förtur framför kapital när verksamhetens resurser fördelas (Olsson 1994).

Ett officiellt ställningstagande

Några år senare (1997) tillsatte regeringen en arbetsgrupp inom dåvarande Inrikesdepartementet med uppgift att kartlägga villkoren för den sociala ekonomin samt belysa dess betydelse i samhället. Som en viktig del i arbetsgruppens uppgifter ingick att definiera begreppet. Arbetsgruppen konstaterade i sin slutrapport (Kulturdepartementet 1999) tydligt att social ekonomi var ett nytt sätt att se på verksamheter som funnits länge i Sverige men att det också rymde nya företeelser och möjligheter som ännu inte hade prövats i landet. Arbetsgruppen hävdade att social ekonomi måste betraktas *som en del av ekonomin i samhället men med verksamheter som uppkommer och fungerar utifrån särskilda syften (vår kursivering)*. Arbetsgruppen betonade att social ekonomi inte hade en särskild verksamhetsform eller drevs av en särskild metod. Arbetsgruppen menade att den sociala ekonomins kärna var att dess verksamheter primärt syftade till ett gott liv för den enskilde inom konkreta avgränsade områden och att verksamheterna var avgränsade från den offentliga sektorn. Dess grundläggande värden var inriktade på människor och samhälle. Arbetsgruppen konstaterade också att det var viktigt att en svensk definition av social ekonomi måste omfatta den svenska folkrörelsetraditionen med sin kombination av demokratiskt beslutsfattande

och personligt engagemang (Ds 1998:48, s 7ff). En sådan definition skulle också ge utrymme för olika former och ändamål, varför man landade i att den sociala ekonomin är ekonomiska aktiviteter som

består av organiserade verksamheter som primärt har ett samhällsligt ändamål och är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn (Ds 1998:48, s 9).¹

Ideologiska tolkningar

Mot den här bakgrunden har det politiska intresset för social ekonomi vuxit i Sverige. På nationell nivå ser vi det uttryckt i de motioner som olika partiföreträdare har väckt i riksdagen samt i de offentliga utredningar och propositioner som på olika sätt berört frågorna. *Välfärdsutredningen* (SOU 2016:78) inrymmer åtskilliga resonemang som har ett tydligt fokus på social ekonomi. Generellt sett ”passar den sociala ekonomin in” i ett brett politiskt spektrum och har därför lyfts fram av politiska företrädare från både vänster och höger. Men även om flera olika partier på det här sättet ser social ekonomi som en lösning på olika samhällsproblem är det också tydligt att begreppet kan tolkas utifrån olika ideologiska grunder. På grund av den sociala ekonomins starka fokus på kooperativa lösningar finns det t.ex. tydliga kopplingar till arbetarrörelsen och den kooperativa idétraditionen. Social ekonomi blir på det sättet en självklar lösning. Även utifrån ett liberalt perspektiv finns det starka kopplingar till den sociala ekonomin eftersom den kan ses som en väg mot ökad privatisering av offentlig verksamhet och ett sätt att stimulera till entreprenörskap och företagande. Ur ett mer värdekonserverativt perspektiv kan man tolka den sociala ekonomin som ett ökat inflytande för det ideella

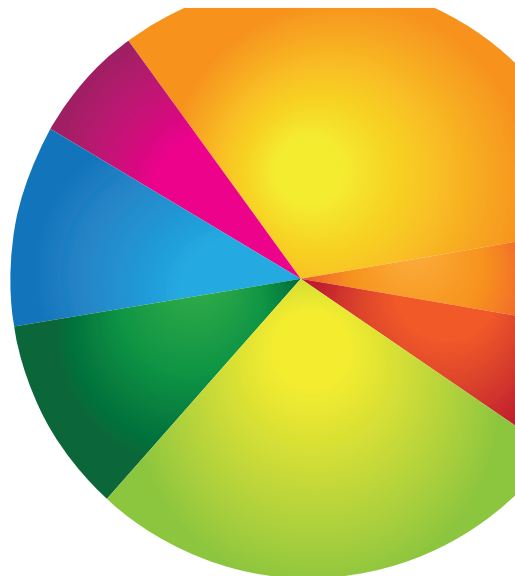
arbetet och det civila samhället som välfärdsproducent. Social ekonomi kan också ses som ett praktiskt instrument för att hantera glesbygds- och landsbygdsproblematik, men också ett radikalt alternativ till både offentlig verksamhet och privat näringsliv där syftet är att stärka en mer medborgarstyrd ekonomi (Bartilsson, Gillberg, Hermansson och Olofsson 2000:22f.).

Lokala och regionala initiativ

Intresset för att utveckla lokala lösningar för den sociala ekonomin har blivit stort. Vi ser flera exempel på verksamheter som växer fram på olika platser i landet (Blideman & Laurelii 2011). I merparten av dessa exempel ses social ekonomi som en möjlighetsarena för att driva en aktiv arbetsmarknadspolitik och för att skapa nya arbetstillfällen. Social ekonomi har också handlat om att genomföra nya insatser för att fördjupa demokratin och olika typer av integrationssträvanden i samhället (Bartilsson, Gillberg, Hermansson och Olofsson 2000).

Lyfter vi blicken utanför Sveriges gränser ser vi att den sociala ekonomin är påfallande stor i många länder. Den sociala ekonomin visar sig ha förmåga att inte enbart förse samhället med arbetstillfällen och ekonomisk aktivitet, utan också att erbjuda arbetstillfällen i utsatta områden eller för utsatta grupper och med stora positiva sociala resultat och effekter (Bridge, Murtagh & O'Neill 2014), men att vi måste tänka i andra termer kring ekonomisk utveckling och tillväxt (Mook, Laurie et al s. 3). Den sociala ekonomin bidrar på sitt sätt till att människor får möjlighet att delta på sina premisser. Studier visar också att vi måste se den sociala ekonomin som ett komplement till

1. När det gäller social ekonomi har EU infört användningen av CMAF. Det står för Co-operatives, Mutuals, Associations och Foundations. På svenska blir det kooperativ, ömsesidiga företag, föreningar och stiftelser.

marknaden och det offentliga eftersom den sociala ekonomin bidrar med något genuint annorlunda (Amin, Cameron & Hudson 2002:x).

Studier visar också att det inte finns *ett* sätt att organisera den sociala ekonomin på. Lokala förhållanden är helt avgörande för verksamhetens form, inriktning och innehåll. Vad som bedöms vara en god och fruktbar lösning inom den sociala ekonomin i ett lokalt sammanhang kan skilja sig kraftigt åt i andra sammanhang (Mattsson & Olsson 2009; Westerdahl 2006).

Utmaningar för social ekonomi

Den sociala ekonomin står inför flera olika utmaningar. Den främsta är antagligen att kunskapen om vad social ekonomi står för – och vilken betydelse dess verksamheter har för samhällsutvecklingen – inte är särskilt utbredd. Tillgång till relevant statistik, beskrivningar och analyser är därför nödvändiga för att lyfta fram och klargöra verksamheternas betydelse. Offentlig

verksamhet sätter också ramar och ger förutsättningar för den sociala ekonomins olika lösningar. Här måste också det offentliga klargöra sitt förhållningssätt gentemot den sociala ekonomin så att den ges tillräckliga förutsättningar för att bedriva sina verksamheter på ett effektivt sätt (Amin, Cameron & Hudson 2002:19-22). Även om det finns flera satsningar som har utvecklats väl oberoende av offentlig finansiering är många av den sociala ekonomins verksamheter starkt beroende av olika typer av avtal/kontrakt med offentliga verksamheter (Amin, Cameron & Hudson 2002:ix). Konkret kan det handla om att tydligt stötta den sociala ekonomin på det sätt som görs gentemot det privata näringslivet, men att också klargöra möjligheten till upphandlingar och framväxten av ideellt-offentligt partnerskap mellan social ekonomi och offentlig verksamhet. I vårt eget län framkommer att många företrädare för social ekonomi uppfattar upphandlingsreglerna som skrämmande och invecklade som gör att man avstår från att avge anbud (se vidare avsnitt 3.7.5).

En andra viktig utmaning handlar om att stärka frågor om ledarskap, arbetsledning, omvärldsanalys och andra liknande företagsinterna uppgifter inom den sociala ekonomins verksamheter. Det finns ett behov av ett tydligt ledarskap hos den sociala ekonomins aktörer, både hos de sociala entreprenörer som driver olika verksamheter, men också hos de aktörer som på olika sätt stöttar dessa verksamheter. Utmaningen är också att skapa en tydlighet inom de olika verksamheterna som visar hur affärsverksamheten kan skötas samtidigt som verksamheten ska vila på idéer om deltagande och demokrati. Viktigt är också att verksamheterna måste genomföra ordentliga omvärlds- och riskanalyser som klargör efterfrågan av varor och tjänster, eventuell konkurrens, möjligheterna till att sälja varor och tjänster utanför den lokala marknaden samt säkra mer långsiktiga finansieringslösningar göra (Amin, Cameron & Hudson 2002:117f).

En avslutande utmaning kretsar kring hur vi utvärder och bedömer den sociala ekonomins resultat och effekter. Åtskilliga studier pekar på att användningen av nationellt och ofta kvantitativt baserade utvärderingar inte fångar upp verksamheternas resultat och effekter på ett bra sätt. Anledningen är den sociala ekonomins olikartade lokala lösningar. Platsen, det lokala sammanhanget och anpassningen till deltagare och anställda är fundamentala när man bedömer hur framgångsrik en verksamhet inom den sociala ekonomin är. Av det skälet är det också nödvändigt att utveckla alternativa utvärderingsmetoder och modeller som tar hänsyn till olika lokala aspekter och förutsättningar (Amin, Cameron & Hudson 2002:viüüf).

Civilsamhällets och den sociala ekonomins grundläggande funktioner

Även om begreppen civilsamhälle och social ekonomi har delvis olika perspektiv så finns flera starka kopplingar dem emellan. Utgår vi ifrån forskningsstudier och utvärderingar kan vi konstatera att det finns fem grundläggande och viktiga funktioner i samhället som både civilsamhället och den sociala ekonomin fyller (Harding 2012).

För det första kan civilsamhällets och den sociala ekonomins organisationer fungera som *röstbärare*. Det betyder att t.ex. en förening eller ett socialt företag ska kunna fungera som företrädare för medlemmarnas eller deltagarnas intressen och åsikter. Föreningen eller det sociala företaget blir deltagare i det demokratiska samtalet och samtalspartner till – eller i protest mot – offentlig verksamhet.

En andra funktion som vi knyter till civilsamhället och den sociala ekonomin är att dess aktörer och organisationer ska fungera som *serviceproducenter*. Det betyder att t.ex. en förening eller ett socialt företag ska kunna fungera som ett alternativ eller ett komplement till offentligt ägda eller vinstdrivande tjänste-producenter. Det kan t.ex. gälla vård och omsorg, skola eller andra verksamhetsområden.

För det tredje kan civilsamhället och den sociala ekonomin erbjuda *gemenskap*. Här används ofta begreppet socialt kapital eller tillit, som definieras som en förväntansfull inställning till andra människors framtida handlingar. Det sociala

kapitalet kan i sin tur delas in i ett sammanbindande socialt kapital som håller samman enskilda grupper och gemenskaper samt ett överbryggande socialt kapital som överbryggat dessas gränser och binder samman samhället i stort. Ett kännetecknande drag för Sverige och de övriga nordiska länderna är den höga sociala tilliten och förtroendet för gemensamma institutioner och en kapacitet att hantera konflikter på ett fredligt och produktivt sätt. Civilsamhälle och social ekonomi är en viktig del i förklaringen.

En fjärde funktion för civilsamhället och den sociala ekonomin är att fungera som en *demokratiskola*. Utgångspunkten är att föreningar eller sociala företag ska fungera som en plats där människor tillägnar sig demokratiska färdigheter och värderingar.

För det femte och avslutningsvis ska civilsamhället och den sociala ekonomin fungera som en *motvikt* antingen genom öppen opposition eller som ett alternativ till offentliga, vinstdrivande och släktskapsbaserade aktörer och sammanhang.

Civilsamhälle och social ekonomi på europeisk nivå

På EU-nivå ligger i synnerhet frågor om social ekonomi högt på den politiska dagordningen. Anledningen är antagandet om den starka kopplingen mellan social ekonomi och en positiv utveckling av sociala och ekonomiska förhållanden inom EU. Till stor del kan vi hävda att satsningarna vilar på en gemensam uppfattning om betydelsen av ett breddat tillväxttänkande där medborgare och ett ”underifrånperspektiv” får ett större utrymme. EU-institutionerna har lanserat ett flertal olika initiativ och officiella dokument där betydelsen av social ekonomi betonas för tillskapandet av riktiga jobb, social inkludering, främjande av entreprenörskap, tillgång till allmän social service, sociala och miljömässiga innovationer och social sammanhållning.

EU-kommissionen

Inom EU-kommissionen är för närvarande ansvaret för social ekonomi fördelat mellan två kommissionärer. Den ena ansvarar för frågor om

inre marknaden, industri, entreprenörskap och SME (små och medelstora företag). Den andra ansvarar för frågor om sysselsättning, socialpolitik, kompetens och arbetsmobilitet.

Inom kommissionen är det praktiska arbetet kring social ekonomi fördelat mellan generaldirektoraten (DG) och dess olika enheter. Inom generaldirektoratet för Tillväxt (DG Growth) ligger ansvaret på enheten *"Clusters, Social Economy and Entrepreneurship"* och inom generaldirektoratet för Sysselsättning, socialpolitik och inkludering (DG Employment) ansvarar enheten *"Job Creation"* för frågor om social ekonomi. Nyligen har en intern arbetsgrupp bildats med experter från båda dessa enheter samt från generaldirektoratet för Regional- och stadspolitik (DG Regio) och bl.a. generaldirektoratet för forskning och innovation (DG Research and Innovation) för att öka samarbetet kring social ekonomi.

Baserat på det s.k. Initiativet för uppstarts företag och expanderande företag *"Start-up and Scale-up Initiative"* och en rapport från GECES² genomför EU-kommissionen nu ett flertal aktiviteter för att

stärka den sociala ekonomin och sociala företag. Här kan nämnas t.ex. det s.k. Easi-programmet som syftar till att främja högkvalitativa och hållbara jobb. Programmet ska också garantera ett fullgott och skäligt socialt skydd och bekämpa social utestängning och fattigdom. Dessutom ska det bidra till bättre arbetsvillkor. Kommissionen har också initierat revideringen av bestämmelserna kring de europeiska investeringsfonderna och infört nya regler för offentliga myndigheter att genomföra upphandling med social hänsyn.

EU-parlamentet

Inom EU-parlamentet leds arbetet kring social ekonomi av en tvärvolitisk grupp (the European Parliament's Social Economy Intergroup, SEIG) med ledamöter från olika länder och grupperingar. En av gruppens fem ordförande är för närvarande den svenske ledamoten Jens Nilsson. SEIG genomför löpande s.k. public hearings (utfrågningar) om frågor som har betydelse för social ekonomi inom EU. Med hjälp av utfrågningarna skapar SEIG förutsättningar för en dialog om relevanta policyfrågor om social ekonomi mellan

2. Geces är en expertgrupp som arbetar med socialt entreprenörskap. GECES bildades av EU-kommissionen som ett resultat av "social business initiative" från 2011. GECES förnyas vart tredje år och ger Kommissionen stöd i nyckelfrågor som rör entreprenörskap inom social ekonomi. Inom EU har ett flertal intressanta publikationer publicerats om den sociala ekonomins betydelse, t.ex. *Social economy and social entrepreneurship, Boosting social enterprise development* samt *Policy Brief on Social Impact Measurement for Social Enterprises*.

parlamentet, kommissionen, medlemsstaterna, rådgivande aktörer samt den sociala ekonomins organisationer. Genom utfrågningarna påverkar också SEIG vilka typer av frågor om social ekonomi som införlivas i det löpande policyarbetet.

Europeiska Unionens råd och medlemsländerna

I Europeiska unionens råd – som brukar kallas ministerrådet eller bara rådet – möts ministrar från EU-länderna för att diskutera, ändra och anta lagar och samordna politiken. Ministrarna har befogenhet att fatta bindande beslut för sina regeringar. Frågor om social ekonomi diskuteras löpande i rådet. Ordförandeskapet inom rådet roterar mellan medlemsländerna vilket bidrar till att skapa en enighet kring synen på social ekonomi inom rådet och att stärka samarbetet mellan medlemsländerna och verksamheter inom den sociala ekonomin samt i framväxten av policies kring social ekonomi.

I samband med Luxemburgs ordförandeskap 2015 antog Europeiska unionens råd dokumentet *The promotion of the social economy as a key driver of economic and social development in Europe*, vilket är att betrakta som en milstolpe för den sociala ekonomin i Europa. För första gången var de 28 medlemsländerna överens om den sociala ekonomins nyckelroll för att uppnå ekonomisk och social utveckling. Rådet antog också en färdplan för att stötta den sociala ekonomin i hela Europa. Färdplanen visar hur EU-institutionerna och medlemsstaterna ska kunna dra full nytta av den sociala ekonomins bidrag till uppnåendet av EU:s mål om hållbarhet, tillväxt och sammanhållning. Riktlinjerna sträcker sig från förbättring av den

sociala ekonomins ekosystem, till bättre medvetenhet och juridiskt erkännande. Även om dokumentet inte är formellt bindande har det formulerats och antagits på högsta EU-nivå och ger en solid grund för konkreta åtgärder.

Sedan 2014 har frågor om social ekonomi fått en ökad betydelse på den politiska dagordningen genom att rådet har organiserat europeiska konferenser om social ekonomi och genom att anta olika typer av mellanstatliga deklarationer. I december 2016 bildades övervakningskommittén för Luxemburgsdeklarationen för att ge kontinuitet och uppföljning av dessa mellanstatliga deklarationer. I maj månad 2017 skrevs den s.k. Madridöverenskommelsen under (bland annat av Sverige) för att bekräfta åtagandet att sträva efter Luxemburgsdeklarationens mål.

Europeiska Ekonomiska och Sociala Kommittén

Som en samlande plattform för frågorna fungerar den Europeiska Ekonomiska och Sociala Kommittén (EESK). EESK består av 350 ledamöter från 28 EU-länder (utses för en period på fem år som kan förnyas). Den pågående mandatperioden är 2015-2020. Ledamöterna är indelade i tre grupper: Arbetsgivare, arbetstagare och övriga intressegrupper (t.ex. sammanslutningar för jordbruksfrågor, konsumentfrågor, miljöfrågor och familjefrågor samt icke-statliga organisationer). Kommittén har ett brett ansvar och arbetar bl.a. med jordbruks- och miljöfrågor, konsumentfrågor, företag och industri, civilsamhälle samt sociala frågor. Ledamöterna i kommittén har därför olika bakgrund. Kommittén fungerar som ett rådgivande organ åt de större

EU-institutionerna. Europeiska kommissionen, Europeiska unionens råd och Europaparlamentet kan dra nytta av kommitténs sakkunskap genom att begära yttranden om förslag till EU-lagstiftning. Kommittén utarbetar också yttranden på eget initiativ i frågor som den anser vara värdefulla att behandla.

En av kommitténs viktigaste uppgifter är att fungera som en förbindelselänk mellan EU-institutionerna och det organiserade civila samhället. EESK ska stärka den demokratiska legitimiteten och effektiviteten inom EU genom att ge möjlighet åt civilsamhällets organisationer i medlemsländerna att ge uttryck för sina åsikter. EESK ska skapa förutsättningar för större delaktighet och deltagande i EU³.

Det finns två konstellationer inom EESK som har ett specifikt ansvar för social ekonomi. Den ena heter *Social Economy Category* som består av 38 ledamöter. Nyligen har gruppen initierat ett

arbete under rubriken *“The recent evolutions of the social economy in the European Union”* för att ge uppdaterade data om betydelsen av den sociala ekonomin i Europa.

Den andra konstellationen inom EESK är *“Permanent Study Group on social economy enterprises”*. Gruppen startade 2015 och genomför varje år ett evenemang om sociala företag i Europa under rubriken *“The European Day of Social Economy Enterprises”*.

Europeiska regionkommittén

Företag och organisationer inom den sociala ekonomin har en stark koppling till lokala utvecklingsfrågor. Därför finns det också en stark koppling mellan den sociala ekonomin och den Europeiska regionkommittén. Europeiska regionkommittén är ett rådgivande EU-organ som består av lokala och regionala folkvalda företrädare från de 28 EU-länderna. Genom

3. www.eesc.europa.eu/?i=portal.sv.home (2017-04-06).

kommittén kan de föra fram synpunkter på EU-lagstiftning som direkt påverkar regioner och kommuner. Att regionkommittén också lyfter fram den sociala ekonomin är tydligt genom att den 2015 antog dokumentet *The role of the social economy in restoring economic growth and combating unemployment*. Regionkommittén ansvarar också för *European Entrepreneurial Region Awards* där samarbete med den sociala ekonomin ingår som viktiga bedömningskriterier.

Nätverk och organisationer

Det finns en uppsjö av nätverk och organisationer i Europa som har tillskapats för att på olika sätt hantera frågor om civilsamhälle och social ekonomi. En del nätverk och organisationer är nationellt baserade, andra har medlemmar från flera länder. Vissa nätverk och organisationer samlar civilsamhällesorganisationer, andra offentliga aktörer. Några samlar både civilsamhälle och offentlig verksamhet⁴.

Region Örebro län (tidigare Örebro läns landsting) är sedan mitten av 1990-talet medlem i en av dessa organisationer, föreningen REVES. Föreningen består av städer och regioner i Europa som intresserar sig för social ekonomi i vid mening. För varje offentlig medlem som ingår deltar också en representant för civilsam-

hället, vilket i vårt fall sedan 2017 är Stiftelsen Activa⁵. REVES har idag medlemmar i 18 länder, leds av en styrelse och har ett sekretariat i Bryssel. REVES har som huvudsyfte att skapa förutsättningar för en utveckling av en social och solidaritetsbaserad ekonomi inom EU. Organisationen vill bidra med innovationer inom områdena inkludering, deltagande och "empowerment of local communities". Ett stort fokus ligger på att utveckla samarbete om frågorna mellan medlemmar, inom EU och internationellt.

Frågor om civilsamhälle och social ekonomi på nationell nivå

Riksdag och regering

Vi har redan sett att riksdag och regering har uppmärksammat civilsamhälle och social ekonomi genom offentliga satsningar. Ministerposter förändras i takt med regeringsbildningar men rimligen faller ansvaret för frågorna på olika ministrar och departement. Frågor om människors delaktighet i samhället tenderar att hanteras för sig (inom Kulturdepartementet i skrivande stund), men eftersom civilsamhället/social

4. För en förteckning över dessa nätverk och organisationer se, www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/socialeconomyinPL/social_economy_map.pdf (2017-05-03).

5. Tidigare representerade Stiftelsen Cesam civilsamhället i länet.

ekonomi kan fungera som serviceproducenter är i sammanhanget frågor om hur den offentliga sektorn och hur den svenska välfärden ska utvecklas lika viktiga. Vidsidan av frågor om upphandling ansvarar finansdepartementet idag för dessa frågor. På samma sätt är frågor om civilsamhällets/sociala ekonomins betydelse för arbetsmarknadsområdet viktiga och idag är arbetsmarknadsdepartementet som har det ansvaret. Vi kan också göra en koppling till nuvarande näringsdepartementets uppdrag att bidra till ett positivt företagsklimat i Sverige. Här torde diskussionen om arbetsintegrerande sociala företag vara högst central.

De tydligaste uttrycken för att frågorna ligger högt på dagordningen inom riksdag och regering på senare tid är Framtidskommissionens insatser, i synnerhet med rapporten *Framtidens civilsamhälle* (Harding 2012), vars syfte är att analysera och diskutera civilsamhället samt olika förändringsprocesser som direkt påverkar eller har relevans för civilsamhället. Kommissionen diskuterar också civilsamhällets framtida utmaningar och roll. Två offentliga utredningar är också viktiga - *Palett för ett stärkt civilsamhälle* (SOU 2016:13) och *Ordning och reda i välfärden* (SOU 2016:78). Palett-utredningen har undersökt möjligheterna att på olika sätt underlätta för det civila samhällets organisationer att bedriva sin verksamhet, att utvecklas och att därigenom bidra till demokrati, välfärd, folkhälsa, gemenskap och social sammanhållning. *Välfärdsutredningen* (SOU 2016:78) har haft i uppdrag att föreslå ett nytt regelverk för offentlig finansiering av privat utförda välfärdstjänster. Utredningen har även haft i uppdrag att analysera och se över de regelverk som i dag används när privata aktörer anförtros att utföra

välfärdstjänster. Det handlar om regelverket för upphandling och lagen om valfrihetssystem (LOV). Översynen syftar bl.a. till att lämna förslag om hur regelverken kan förenklas och göras mer flexibla och om hur de kan ändras för att förbättra förutsättningarna för idéburna aktörer.

Myndigheter

Flera statliga myndigheter har på olika sätt ansvar för att realisera beslut om civilsamhälle och social ekonomi som fattas på EU-nivå och inom riksdag och regering. Här är ett axplock.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

En av de statliga myndigheterna inom området är Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Myndigheten tar fram kunskap om ungas levnadsvillkor och om det civila samhällets förutsättningar. Myndigheten ger utbildning och konferenser på temat samt ger bidrag till föreningsliv, kommuner och internationellt samarbete.

Myndigheten koordinerar de svenska utlysningarna och bidragen inom EU-programmet *Europa för medborgarna*. Här ger myndigheten bidrag som syftar till att främja demokratisk delaktighet bland EU:s medborgare och att stimulera till reflektion om EU:s historia och framtid. Bidraget syftar till främja demokratisk delaktighet bland EU:s medborgare. Programmet ska också stimulera till reflektion om EU:s historia och framtid samtidigt som det ska visa den mångfald som finns i EU. Bidraget kan sökas för internationella samarbeten mellan kommuner, ideella organisationer och andra aktörer. Myndigheten ger också bidrag till forskningsstudier om civila samhället. Syftet är att öka kunskapen om det civila samhällets

utveckling, organisering och samspel med samhället i övrigt. Bidragen kan sökas av disputerade forskare och myndigheten välkomnar samverkan och medfinansiering med offentliga myndigheter och/eller organisationer i civilsamhället. Forskningsprojekten ska inriktas mot studier om samverkan mellan det civila samhällets aktörer och den offentliga sektorn, människors organisering, människors engagemang eller nyanländas etablering i samhället⁶. Region Örebro län är löpande orienterad om möjliga utvecklingsanslag som kan ansökas från myndigheten.

Vinnova

Vinnova är Sveriges innovationsmyndighet. Myndighetens uppgift är att främja hållbar tillväxt genom att förbättra förutsättningarna för innovation och att finansiera behovsmotiverad forskning. Vinnovas verksamhet spänner över stora områden, alltifrån satsningar inom biologiska läkemedel, trafiksäkerhet och automatiserade fordon till innovationer i offentlig verksamhet. Under de senaste åren har myndigheten, på regeringens uppdrag, införlivat civilsamhället i olika programområden och utlysningar. Myndigheten har numera ett förhållandevis brett civilsamhällesperspektiv. Det betyder i praktiken att i merparten av de utlysningar från Vinnova som handlar om offentligt förnyelsearbete som Region Örebro län kan delta i, finns det stora möjligheter att utveckla ett samarbete med civilsamhället. Det gäller i synnerhet arbetet kring sociala innovationer⁷. Region Örebro län söker löpande utvecklingsmedel från olika utlysningar. Region Örebro län har också aktivt deltagit i myndighetens bedömagrupper i samband med utlysningar och ansökningar.

Tillväxtverket

Myndigheten Tillväxtverket har som huvudsyfte att stärka företagens konkurrenskraft. Tillväxtverket gör det genom att skapa bättre förutsättningar för företagande och för attraktiva regionala miljöer där företag utvecklas. Myndigheten driver på regeringens uppdrag ett flertal programområden. Något förenklat kan vi hävda att Tillväxtverket i jämförelse med Vinnova har ett snävare fokus på social ekonomi. Myndigheten intresserar sig för civilsamhället endast i form av dess företagande. I skrivande stund genomförs en särskild satsning i landet på regionala handlingsplaner för arbetsintegrerande sociala företag, inom vilken Region Örebro län deltar. Region Örebro län söker löpande utvecklingsmedel från Tillväxtverket.

Arbetsförmedlingen

Delar av Arbetsförmedlingens uppdrag rör indirekt civilsamhälle och social ekonomi. Som grundläggande mål ska myndigheten bl.a. sträva efter att förbättra övergången till arbete efter avslutad arbetsmarknadsutbildning, ta tillvara potentialen hos nyanlända och öka andelen med personer med funktionsnedsättning som övergår till arbete. Här spelar de arbetsintegrerande sociala företagen och andra organiserade verksamheter inom civilsamhället och den sociala ekonomin en viktig roll eftersom de sysselsätter och anställer många av de personer med funktionsnedsättningar eller som i övrigt står långt från arbetsmarknaden som vänder sig till Arbetsförmedlingen. Genom att Arbetsförmedlingen aktivt deltar i Partnerskapet för sociala innovationer (se nedan) som koordineras av Region Örebro län samt deltar i projekt om arbetsintegrerande sociala företag som leds av Region Örebro län har regionorganisationen ett löpande samarbete med myndigheten.

6. www.mucf.se (2017-04-22).

7. www.vinnova.se/sv/Om-Vinnova/ (2017-04-23).

Upphandlingsmyndigheten

Upphandlingsmyndigheten är viktig i sammanhanget. Myndigheten konstaterar att offentlig sektor kan samverka med civilsamhället på olika sätt. Detta kan ske genom konkurrensutsättning genom upphandling eller genom valfrihetssystemet LOV där kontrakt med ekonomiska villkor ingås. Upphandlingsmyndigheten anger också att Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är en ytterligare samverkansform som förekommer. Förutsättningar för användning av IOP har utretts av *Välfärdsutredningen* (SOU 2016:78). Idén till IOP kommer från Forum, se nedan.

Upphandlingsmyndigheten konstaterar att många av civilsamhällets/den sociala ekonomins organisationer lever upp till eller fångar de aspekter som ofta karakteriserar sociala hänsyn i upphandling. Det kan till exempel handla om sysselsättningsmöjligheter och social integration. Civilsamhället/social ekonomi kan därför vara en viktig resurs för att stödja social integration och offentlig sektor kan samverka med civilsamhällets organisationer på olika sätt. Att konkurrensutsätta genom upphandling eller LOV (valfrihetssystemet) innebär att offentlig sektor kan ta tillvara de mervärden som civilsamhället/social ekonomi kan erbjuda i samband med en upphandling. Genom att offentlig sektor väl formulerar sitt behov och använder upphandlingsreglernas möjligheter för att upprätta funktions- och målbaserade uppdragsbeskrivningar, mervärdesmodeller för utvärdering, samt ändamålsenliga ersättningsmodeller etc. med utgångspunkt från upphandlande myndighetens behov och önskemål och utifrån enskilda individers behov kan

civilsamhällets/social ekonomins organisationers förutsättningar att delta i upphandling stärkas. Enligt Upphandlingsmyndigheten kan civilsamhället/social ekonomi ge ett bredare erbjudande än det som vanligtvis upphandlas. Ett exempel är att istället för att enbart upphandla en del, till exempel en utbildningsinsats, kan man utgå ifrån ett helhetsperspektiv och se till hela metoden i det som t.ex. ett arbetsintegrerat socialt företag erbjuder. Genom att exempelvis tillämpa innovationsupphandlingar, upphandla resultat eller sociala innovationer kan helheten bättre fångas⁸.

Upphandlingsmyndigheten bevakar också frågan om så kallade reserverad upphandling och reserverade kontrakt. Regeringen har i en proposition föreslagit att en upphandlande myndighet eller enhet ska ha möjlighet att reservera deltagandet i upphandlingsförfaranden för så kallade sociala företag, alternativt föreskriva att kontrakt ska fullgöras inom ramen för program med skyddad anställning. Regeringens förslag grundar sig på en frivillig bestämmelse i upphandlingsdirektiven där ett upphandlingsförfarande kan reserveras till vissa leverantörer. Förslaget utgår ifrån att den verksamhet som leverantörerna bedriver ska syfta till social och yrkesmässig integration. Verksamheten ska inte enbart ta sikte på personer med funktionsnedsättning utan även s.k. missgynnade personer. Ett annat alternativt är att ett kontrakt kan villkoras med att det ska fullgöras inom ramen för ett program för skyddad anställning⁹.

Upphandlingsavdelningen inom Region Örebro län spelar en viktig roll i att hålla sig uppdaterad om utvecklingen inom området. Regional utveckling har initierat ett samarbete med upphandlings-

8. www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/civilsamhallet---en-viktig-resurs-for-okad-social-integration (2017-04-25).
9. www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/Sociala-tjanster-och-reserverade-kontrakt/reserverad-upphandling/ (2017-04-25).

avdelningen för att klargöra regionorganisationens syn på upphandling med social hänsyn, reserverad upphandling, reserverade kontrakt samt ideellt offentligt partnerskap.

Överenskommelsen

Sedan flera år tillbaka finns en nationell Överenskommelse. Det är en samverkan mellan regeringen, Sveriges kommuner och landsting, samt idéburna organisationer inom det sociala området. Syftet är att stärka de idéburna organisationerna som röstbärare och öka mångfalden av utförare och leverantörer inom hälso- och sjukvård samt omsorg. Överenskommelsen av det sociala området leds av en arbetsgrupp där de tre parterna finns representerade. Till sin hjälp har arbetsgruppen ett kansli. Den nationella överenskommelsen har följts av regionala och kommunala överenskommelser som har fått något olika utseenden och inriktningar. Under 2014 fastställdes den regionala överenskommelsen i Örebro län som är en allmän överenskommelse mellan Region Örebro län och länsföreningar. Tre av länets kommuner (Örebro, Kumla och Laxå) har en lokal överenskommelse. Region Örebro län har en löpande dialog med Överenskommelsekansliet.

Sveriges kommuner och landsting

Inom Sveriges Kommuner och landsting (SKL) drivs Nätverket för strategisk samverkan med civilsamhället. Det förkortas CIVSAM. Nätverket är till för lärande och erfarenhetsutbyte om hur man kan utveckla god dialog, medskapande, hållbara samverkansrelationer och/eller överenskommelser på lokal och regional nivå tillsammans

med det civila samhällets organisationer och nätverk. Region Örebro län deltar i nätverket mån av tid.

SKL har också formulerat ett s.k. positionspapper under rubriken *Civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner* (daterad 2017-03-09). I texten påpekas bl.a. att regioners förhållningssätt och aktiva insatser spelar en avgörande roll för att stärka civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner. Vidare konstateras bl.a. att en ökad kunskap om socialt företagande, samhällsentreprenörskap samt metoder för att utveckla god samverkan och innovativa lösningar som kan frigöra potential lokalt och regionalt behöver utvecklas.

Forum – Idéburna organisationer med social inriktning

På nationell nivå finns också civilsamhället representerat. En av de mest inflytelserika aktörerna är *Forum – idéburna organisationer med social inriktning*. Forum är en intresseorganisation för den idéburna organiseringen och samlar civilsamhällets organisationer med social inriktning. Forum har bedrivit sin övergripande verksamhet i över 20 år. Forum arbetar för att civilsamhället ska ses som en central del av samhällsutvecklingen såväl för demokratin som för välfärden. En viktig del av Forums verksamhet är att undanröja hinder som står i vägen för civilsamhällets självständighet och för det ideella engagemanget. Forum utvecklar också verktyg som syftar till att underlätta för idéburna organisationer att bedriva sin verksamhet. Idén till idéburet offentligt partnerskap (IOP) har sina rötter i Forum.

Civilsamhälle och social ekonomi i andra regioner

Arbetet kring civilsamhälle och social ekonomi ser olika ut hos olika regionorganisationer. En viktig förklaring är att dessa frågor inte är reglerade i kommunallagen eller andra formella regelverk. Det betyder att det är upp till varje region (och varje kommun) att besluta om och hur man vill stödja föreningslivet, sociala företag och liknande företeelser. Den politiska viljan är avgörande, liksom de faktiska resursmässiga förutsättningarna.

I Region Örebro län finns sedan tidigare en regional Överenskommelse. Hos några andra regioner finns liknande överenskommelser, bl.a. hos Västra Götalandsregionen och Region Skåne. I Örebro län är överenskommelsen till stor del knuten till föreningsbidraget, vilket inte är fallet i de övriga regionerna. De har istället en bredare ansats. Överenskommelserna är också organiserade på andra sätt genom att tjänstepersoner och organisationer har i uppdrag att kontinuerligt arbeta med överenskommelserna, samarbetet och de principer som överenskommelserna tar upp. I Skåne verkar den regionala överenskommelsen

bland annat för att uppnå den regionala utvecklingsstrategins mål om ett öppet Skåne där alla har lika värde. Arbetet kring Överenskommelsen är organiserat så att både Region Skåne och Nätverket Idéburen sektor Skåne har uppdrag. Likaså är överenskommelsen i Västra Götalandsregionen organiserad genom uppdrag både hos regionorganisationen och hos Coompanion, och Överenskommelsen i sig är kopplad till Västra Götalandsregionens vision om Det goda livet i Västra Götaland och har ett fastställt handlingsprogram. Regionala överenskommelser som under 2017 är på gång med dialogprocesser finns hos Region Värmland och Region Östergötland

Inom Västra Götalandsregionen finns utvecklingsmedel kring social ekonomi och socialt entreprenörskap, en stödform för social ekonomi och socialt entreprenörskap.

Hos Region Östergötland är framförallt arbetet med social ekonomi, sociala företag och social upphandling starkt.

Liksom Region Örebro län är Region Östergötland och Västra Götalandsregionen medlemmar i REVES.

Civilsamhälle och social ekonomi inom Region Örebro län

Nämnd för regional tillväxt samt fokusnämnd för kultur, bildning och ideell sektor

Inom Region Örebro län är det framför allt två nämnder som hanterar frågor om civilsamhälle och social ekonomi: Nämnd för regional tillväxt samt fokusnämnd för kultur, bildning och ideell sektor. Nämnd för regional tillväxt bereder och beslutar i frågor som gäller tillväxt, kultur och bildning.

Nämnden för regional tillväxt bidrar till regionens utveckling inom områdena innovationer, entreprenörskap, näringslivsutveckling, kompetensförsörjning, arbetsmarknad, turism och besöksnäring, natur och friluftsliv, kultur, bildning och ideell sektor, strukturfonder samt folkhälso- och socialt välfärdsarbete. Nämnden beslutar om fördelning av tilldelade ekonomiska resurser för bidrag till verksamheter som bedrivs inom nämndens ansvarsområde samt om regler för bidrag till studieförbund, politiska ungdomsförbund och övriga organisationer.

Nämndens uppgifter är att:

- Besluta om användningen av de statliga 1:1 medlen för regional tillväxt.
- Ta egna initiativ och samordna insatser som bidrar till en hållbar regional utveckling.
- Stimulera och skapa förutsättningar för forskning, näringslivsutveckling, innovationer, förbättrad kompetensförsörjning och utveckling som främjar regional tillväxt.

- Ansvara för att sammanställa analyser och ta fram förslag till program och handlingsplaner samt följa upp verksamheten.
- Företräda Region Örebro län i arbetet med programframtagande och prioriteringar som gäller strukturfondsarbetet.
- Följa upp åtgärder och effekter av det regionala utvecklingsarbetet i regionen och årligen lämna redovisning till regeringen.
- Ansvara för utveckling och förvaltning av regionala leder och annan infrastruktur samt naturreservat för det rörliga friluftslivet.

Fokusnämnd för kultur, bildning och ideella sektorn är underställd nämnden för regional tillväxt. Nämnden för regional tillväxt kan löpande ge uppdrag till underställd fokusnämnd.

Fokusnämndens uppgifter är att:

- Bereda och fatta beslut i frågor som berör kultur, bildning och ideella sektorn för beslut i nämnden för regional tillväxt.
- Handlägga folkhögskolefrågor och fatta beslut i sin egenskap av folkhögskolestyrelse.
- Ta egna initiativ och samordna insatser som bidrar till en hållbar regional utveckling inom sitt ansvarsområde.
- Verka för en god utveckling av länets kulturliv, där kulturplanen och den regionala utvecklingsstrategin utgör utgångspunkt för arbetet.
- Besluta om vissa kulturstöd och föreningsstöd.
- Se till att folkhögskolorna följer kvalitetsregler fastställda av folkbildningsrådet.
- Handlägga folkhögskolefrågor.
- Fatta beslut om bland annat verksamhetsplan för regionens folkhögskolor och återrapporera till folkbildningsrådet.

Förvaltningen Regional utveckling

På verksamhetsnivå är det framförallt inom förvaltningen Regional utveckling som aktiviteter för att stödja social ekonomi och civilsamhälle bedrivs. Förvaltningen verkar för den regionala utvecklingen i regionen. Uppdraget är att arbeta för hållbar tillväxt och god livskvalitet i hela Örebroregionen. Föreliggande plan ska först och främst fungera som ett stöd för nämnd för

regional tillväxt, fokusnämnd för kultur, bildning och ideell sektor samt förvaltningen Regional utveckling i sitt strategiska arbete i att stötta civilsamhälle och social ekonomi. I förlängningen ska planen fungera som ett strategiskt dokument för hela regionorganisationen. För att det steget ska fungera är det nödvändigt att bredda diskussionerna till andra förvaltningar. Särskild uppmärksamhet bör då riktas mot Demokratiberedningen och staben för Hållbar utveckling¹⁰.

10. Demokratiberedningen är underställd Regionfullmäktige och ska samordna det övergripande demokratiarbetet genom ett systematiskt och strukturerat sätt genomföra medborgardialog avseende demokrati frågor, stärka och utveckla medborgarnas möjlighet till inflytande och delaktighet. Beredningen ska också stärka de förtroendevaldas roll som medborgarföreträdare och skapa bredare beslutsunderlag, utveckla former för dialog och deltagande från länets medborgare samt skapa arenor för de förtroendevalda att utöva medborgardialog. Staben Hållbar utveckling på regionkansliet fungerar som tjänstemannastöd åt Demokratiberedning. Hållbar utveckling som svarar för det strategiska arbetet med social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Det innefattar bland annat arbete med Barnkonventionen, folkhälsorapportering, jämställdhet, miljö, hälsofrämjande hälso- och sjukvård, HBTQ, våld i nära relationer och etnicitet. Beredningen och dess stab har utarbetat ett särskilt program för hållbarhetsfrågor som i sammanhanget är viktigt att utgå ifrån. Region Örebro län. *Program för hållbar utveckling 2017-2020*, Regionkansliet.

Förvaltningen Regional utveckling är för närvarande indelad i sex olika utvecklingsområden:

- Energi och klimat
- Kultur och ideell sektor
- Näringslivsutveckling
- Trafik och samhällsplanering
- Utbildning och arbetsmarknad
- Velfärd och folkhälsa

Den regionala utvecklingsstrategin pekar ut förvaltningens verksamheter kring de övergripande målen stark konkurrenskraft, hög livskvalitet och god resurseffektivitet. Dessa övergripande mål gäller alla sex utvecklingsområden. Inom nära nog samtliga områden inom förvaltningen genomförs aktiviteter som riktar sig till civilsamhället och den sociala ekonomin, även om de två begreppen ofta inte används i vardagsarbetet. Det handlar bl. a. om aktiviteter för att stötta ideella och ekonomiska föreningar, dels genom finansiering och dels genom medverkan i olika arrangemang för att visa stöd. Konkret kan det handla om stöd till det ideella kulturarbetet (sjojdföreningar, dansföreningar, filmföreningar etc), genomförandet av folkhälsoavtalen där flera aktörer inom civilsamhället och social ekonomi spelar en avgörande roll, att inkludera föreningar inom det regionala arbetet kring natur- och friluftsliv eller kring utbildningssatsningar inom olika områden. Många verksamheter inom civilsamhälle och social ekonomi ansöker löpande från t.ex. Europeiska socialfonden eller Regionalfonden.

Respektive område använder specifika forum och kanaler för att möta särskilda utsnitt av civilsamhället och social ekonomi. Mötet med civilsamhälle och social ekonomi sker också ofta kring

specifika och avgränsade frågor. Det är uppenbart att representanter för förvaltningens olika områden upplever att man har olika grad av ”rådighet” över möjligheten att stödja civilsamhälle och social ekonomi. Generellt sett kan vi konstatera att ett av förvaltningens verksamhetsområden skiljer sig från de övriga, vilket är högst förklarligt och naturligt. Genom de föreningsbidrag som varje år administreras via området Kultur och ideell sektor har området avsevärt större möjligheter än övriga områden att föra en löpande dialog med den del av civilsamhället och den sociala ekonomin som har möjlighet att söka sådana bidrag. Föreningsbidraget kan ses som medel för att föreningarna ska kunna fungera som röstbärare, som gemenskaper och som förutsättningar för en slags demokratiskola. Föreningsbidraget är en förutsättning för föreningarnas löpande verksamhet och det är viktigt att Region Örebro län inte styr över föreningarnas verksamhet. Förutsättningarna för föreningsbidraget regleras i den Överenskommelse som har slutits mellan Region Örebro län och respektive förening. Förvaltningens övriga verksamhetsområden möter civilsamhälle och social ekonomi delvis som röstbärare, men kanske oftare i form av serviceproducenter.

Det är också inom område Kultur och ideell sektor som Partnerskapet för sociala innovationer samordnas och leds. Partnerskapet består av både offentlig verksamhet och länsövergripande civilsamhällesorganisationer. Partnerskapet har som syfte att stötta framväxten av idéer som kan utvecklas till sociala innovationer samt att fungera som en regional samverkansstruktur för frågor om civilsamhälle och social ekonomi. Konkret genomför Partnerskapet rådgivning, projektsam-

ordning och seminarier. Inom området genomförs också utvecklingsprojekt som aktivt inkluderar organisationer från civilsamhället och social ekonomi, bl.a. kring frågor om socialt företagande, upphandling och verksamhetsutveckling.

Förvaltningen möter med andra ord civilsamhället och social ekonomi på ett flertal sätt. Vi har uppmärksammat att en av våra större länsföreningar möter Region Örebro län i ett flertal olika sammanhang. Uppgiften visar å ena sidan hur viktig vi som regionorganisation uppfattar länsföreningen som sådan, men sannolikt också vår egen organisatoriska oförmåga att möta föreningen på ett mer samlat och resurseffektivt sätt å den andra. Utan att med säkerhet veta kan vi anta att det antagligen ser ut på liknande sätt för andra större civilsamhällesorganisationer. Uppgiften visar att förvaltningen saknar en gemensam kanal ”ut” till civilsamhälle och social ekonomi, vilket ur vårt perspektiv kanske inte är praktiskt genomförbart, men lyfts fram som önskvärt på workshops/dialogträffar med föreningar och andra organisationer inom civilsamhället och social ekonomi. Genom att tydliggöra våra kanaler och nätverk för varandra får vi större möjligheter att medvetet skapa strategiska rum för samtal, metodutveckling och lärande. På det sättet kan vi understödja verksamhetsutveckling för samarbete med civilsamhälle och social ekonomi på ett mer samlat sätt.

Civilsamhällets och den sociala ekonomins omfattning och utbredning i Örebro län

Under 2010 fick Statistiska Centralbyrån uppdraget från regeringen att implementera s.k. satelliträkn-skaper för civilsamhällets organisationer. Men det visar sig att statistiken är både innehållsligt begränsad och nationellt baserad vilket gör att den för närvarande inte går att bryta ned på regional nivå. Dessutom finns fortfarande ingen möjlighet för utomstående utanför SCB att nyttja dessa klassificeringar för att göra egna analyser¹¹. En annan utmaning är att stora delar av civilsamhället bedrivs i informella nätverk. Många nätverk är mycket rörliga och förändras löpande i form och sammansättning. Av det skälet låter de sig inte kartläggas och fångas i offentlig statistik så lätt. När det gäller kvantitativa mått får vi alltså i nuläget förlita oss på högst begränsade uppgifter.

På nationell nivå uppgick den totala produktionen inom civilsamhället under 2014 till 216 miljarder kronor och utgjorde därmed 3,2 % av Sveriges BNP (SCB 2016).

Ur ett formellt och organisatoriskt perspektiv ingår ett antal juridiska former i civilsamhället och den sociala ekonomin. Hit kan vi föra ideella föreningar, ekonomiska föreningar, stiftelser, kooperativa hyresrättsföreningar, bostadsrättsföreningar, samfälligheter, ömsesidiga försäkringsbolag samt trossamfund.

11. Se vidare Famna och Stockholm Center for Civil Society Studies ”Sektorsbaserad statistik på välfärdsområdet”. Rapport till Valfärdsutredningen 2017-02-17”.

Antalet sysselsatta

Ett inte helt obetydligt antal invånare i Örebro län är anställda inom civilsamhällets och den sociala ekonomins ideella föreningar, ekonomiska föreningar, stiftelser, kooperativa hyresrättsföreningar, bostadsrättsföreningar, samfälligheter, ömsesidiga försäkringsbolag samt trossamfund.

Enligt SCB:s uppgifter uppgick antalet förvärvsarbetande 2014 till 3744 personer. Av dessa var 2 058 var kvinnor och 1 686 var män (SCB 2016).

Ideella föreningar

Att civilsamhället och den sociala ekonomin är omfattande i länet kan vi också se genom antalet registrerade ideella föreningar. På länsnivå finns ett stort antal länsföreningar (motsvarande) och varje år fördelar Region Örebro län totalt ett föreningsbidrag som uppgår till nästan 45 miljoner kronor. Föreningsbidraget är ett basstöd till föreningarna så att de ges grundläggande förutsättningar för att kunna driva sin verksamhet. I dagsläget fördelar Region Örebro län föreningsbidrag till 100 föreningar. Här ingår t.ex. studieförbunden, organisationer som är stora och stabila. Studieförbunden utgör en viktig del av det regionala föreningslivets infrastruktur. Hos studieförbunden kan andra föreningar få stöd i ide- och verksamhetsutveckling. Studieförbunden är experter på att arrangera kurser, utbildningar och andra typer av kompetensutvecklingar. I bilaga 4.1 redogörs för dessa föreningar inom olika verksamhetsområden.

I respektive länskommun finns flera föreningar. I dagsläget finns drygt 2 000 registrerade föreningar i länet.

Tabell över registrerade ideella föreningar per länskommun

Kommun	Antal registrerade föreningar
Askersund	80
Degerfors	26
Hallsberg	120
Hällefors	117
Karlskoga	131
Kumla	114
Laxå	98
Lekeberg	35
Lindesberg	382
Ljusnarsberg	45
Nora	161
Örebro	781
Totalt	2 064

(Uppgifterna avser år 2015. Uppgifterna för Degerfors avser 2017)

Vi har inga samlade uppgifter om antalet medlemmar i länets föreningar.

Övriga organisationsformer

Vid sidan av de ideella föreningarna fanns under 2014 ytterligare 4 600 organisationer inom civilsamhälle och social ekonomi registrerade i Örebro län. Här handlar det om ekonomiska föreningar, stiftelser, kooperativa hyresgästföreningar, bostadsrättsföreningar, samfälligheter, ömsesidiga försäkringsbolag samt trossamfund. Inklusive de ideella föreningarna fanns det under 2014 således 6 687 organisationer inom denna sektor som hade sitt säte i Örebro län (dvs. var registrerade i Örebro län). Statistiken ger oss inte möjlighet att få kunskap om respektive organisationsform i vårt län (SCB 2016).

Sociala företag

I dag förs en växande diskussion om sociala företag (se t.ex. Levander 2011). Även sociala företag ingår i civilsamhällets och den sociala ekonomins organisationer. På det sättet är de redan inräknade i ovanstående statistik. Hur ett socialt företag är organiserat kan skilja sig kraftigt åt från fall till fall. Ibland drivs de som ekonomiska föreningar, ibland som ideella föreningar och i andra fall som aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning (SVB). Variationerna är stora och det finns inte någon legal definition av ett socialt företag. Dock har *Civilsamhällesutredningen* (SOU 2016:13) föreslagit att en sådan definition införs.

Tillväxtverket genomför på regeringens initiativ en särskild satsning på arbetsintegrerande sociala företag. Inom ramen för satsningen har Region Örebro län utarbetat en särskild handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag. Handlingsplanen genomförs i samarbete med Coompanion och Stiftelsen Activa under perioden februari 2017 till och med oktober 2018.

På nationell nivå samlar Tillväxtverket kunskapen kring arbetsintegrerande sociala företag på en websida som heter Sofisam (<http://www.sofisam.se/>). Här konstateras att det finns vissa kriterier som måste fyllas för att ett företag ska klassificeras som arbetsintegrerande socialt företag. Företaget måste ha ett övergripande ändamål att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete, i arbetsliv och samhälle. Företaget måste också skapa delaktighet för medarbetarna genom ägande, avtal eller på annat väl dokumen-

terat sätt. För det tredje ska företaget återinvestera sina vinster i den egna eller liknade verksamhet samt vara organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet. På Sofisam kan företag själva kan registrera sig. Registreringen är dock inte knuten till någon särskild certifiering. Åtta företag från Örebro län har registrerat sig på denna lista, även om det finns fler arbetsintegrerande sociala företag i länet. Därför har frågan om märkning eller certifiering av arbetsintegrerande sociala företag kommit att bli en stor fråga. Vid sidan av Sofisam har en särskild branschorganisation för certifiering av arbetsintegrerande sociala företag vuxit fram. Kriterierna bygger vidare på Sofisams kriterier. Branschorganisationen har formen av en ekonomisk förening och syftet är att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att kvalitetssäkra arbetsintegrerande sociala företag genom certifiering och arbeta med utvärderingar, utbildning och validering. På det sättet vill föreningen underlätta utveckling av branschens samarbete med offentlig sektor och privata företag¹².

En näraliggande utmaning handlar om de finansiella stödstrukturer och instrument som är tillgängliga för sociala företag. I länet finns redan flera satsningar för att stötta framväxten av privat företagsverksamhet. Stödet till sociala företag är mindre utvecklat och har primärt letts av Coompanion. Någon regional stödform av ekonomisk art, vid sidan av Mikrofonden, finns inte. Mikrofonden kan endast användas till bankgaranti i samband med lån, men bankerna ger sällan lån till ekonomiska föreningar, den företagsform som merparten av de sociala företagen vilar på.

12. certasf.se/, (2017-04-07).

Behov och synpunkter på insatser

Mot bakgrund av de behov och utmaningar som redan identifierats samt de satsningar för civilsamhället och social ekonomi som genomförs på EU-nivå och på nationell nivå finns det också särskilda synpunkter och behov av åtgärder inom området som förs fram från grupperingar och aktörer i länet.

Synpunkter från länsföreningar

I samtal med länsföreningarna i Örebro län framkommer behovet av ett mångfacetterat stöd från Region Örebro län. Först och främst påpekar föreningarna betydelsen av ett *allmänt stöd*, t.ex. i form av det grundläggande ekonomiska föreningsstödet. Ett sådant stöd får inte, vilket föreningarna själva kraftigt understryker, likställas med att föreningarna styrs. Det allmänna ekonomiska anslaget ska användas för att bidra till att utveckla föreningen. Och ju mer stöd, desto mer verksamhet kan föreningarna bidra med. Men i det allmänna

stödet finns också ett behov av att föreningarna vill ha hjälp av regionorganisationen att sprida information om sin verksamhet, på flera språk. Att t.ex. få möjlighet att informera om sin verksamhet på en vårdcentral anses viktigt. Digitala informationssidor inom regionorganisationen behöver utvecklas påpekas det.

För det andra efterfrågar föreningarna ett stöd som skapar bättre förutsättningar för ett *ökat samarbete mellan föreningar*. Flera efterfrågar ett ökat föreningssamarbete över regiongränser. En tydlig och enkel förteckning över befintliga föreningar skulle öka kunskapen om vilka föreningar som finns, vad de arbetar med och hur man kontakter dem. Härigenom kan man också skapa förutsättningar för att matcha föreningar och underlätta samarbete och nätverk. Föreningarna föreslår också att regionorganisationen bör stötta "Föreningarnas dag" och liknande aktiviteter. Skulle det också finnas ekonomiskt stöd för projekt/samarbeten med andra föreningar vore det mycket bra. Här

efterlyses också möjligheten att skapa en förening enkelt och snabbt för att kunna söka bidrag och göra något tillsammans under begränsad tid.

För det tredje efterfrågas stöd som kan bidra till att *visa föreningarnas betydelse*, både i ekonomiska termer och ur ett mer övergripande samhällsperspektiv. Här handlar det till stor del om metoder för att värdera nyttan av föreningarna och att lyfta fram fakta kring civilsamhället. Här betonar man att det finns ett stort behov av att hitta metoder som kan värdera föreningarnas aktiviteter och resultat i pengar, t.ex. stora arrangemang och konferenser som ger vinster till samhället och till näringslivet, men även föreningarnas betydelse för vår hälsa. Här efterfrågas också olika typer av utbildningar och utvecklingsinsatser för sociala företag i syfte att t.ex. utveckla och förbättra affärsplaner, öka omsättning samt utveckla kontaktnät.

För det fjärde efterlyser man stöd i form av *kompetensutveckling*. Föreningarna föreslår att

Region Örebro län genomför inspirationsmöten där representanter från framgångsrika föreningar och forskare kan bjudas in för att inspirera andra föreningar. Föreningarna föreslår också att Region Örebro län anordna fler mötesplatser, stormöten, brukarråd och liknande.

För det femte efterlyser föreningarna stöd för att *öka andelen unga till föreningslivet*. Som vi har sett sker den en allmän minskning av antalet unga i de traditionella organisationerna eftersom deras engagemang ofta tar sig andra former. Men föreningarna ser ett behov av stöd som hjälper dem att förklara för unga medborgare hur föreningslivet fungerar. Man ser framför sig en ”inkubator för unga vuxna” där man kan få hjälp med uppstart, juridik, ekonomi, bidrag som t.ex. skulle kunna bedrivas som en folkhögskoleutbildning.

För det sjätte menar föreningarna att det finns ett behov av att öka föreningarnas *internationalisering*.

Flera vill knyta kontakter med andra aktörer i Europa och man efterlyser sådana möjligheter från Region Örebro län.

Synpunkter från

Partnerskapet för sociala innovationer

Inom Partnerskapet för sociala innovationer, där representanter för både offentlig verksamhet och civilsamhälle/social ekonomi ingår, har också behovet av insatser inom området diskuterats. Partnerskapet pekar på att aktiviteter i en plan för civilsamhälle och social ekonomi bör synliggöra hur civilsamhället och social ekonomi kan bidra till att hantera dagens samhällsutmaningar. Här efterlyser deltagarna inventeringar av sociala företag och föreningar/organisationer. Civilsamhället och den sociala ekonomin behöver synliggöras. Här påpekas behovet av statistik, att medvetandegöra beslutsfattare på olika nivåer i länet och en ökad samordning kring frågorna i länet. Deltagarna i Partnerskapet betonar att regionorganisationen måste uppmärksamma hela länet och fungera som en samarbetspart med civilsamhället/social ekonomi som skapar forum för dialog. Regionorganisationen bör också, efterlyser deltagarna, genomföra workshops, konferenser och etablera liknande typer av arenor i länet, samtidigt som möjligheter till upphandling av civilsamhälle och social ekonomi måste tydliggöras. Flera efterlyser aktiviteter som öppnar för fler insatser från den sociala ekonomins aktörer inom traditionellt ”offentligägda” verksamheter. Praktisk handledning i hur man ansöker om utvecklingsanslag från nationella och europeiska utlysningar lyfts också fram. Regionorganisationen bör anordna workshops på olika teman i länet för att tillsammans diskutera och bedöma poten-

tialen hos olika idéer. Regionorganisationen bör också, menar flera deltagare, hjälpa till att sprida goda exempel från civilsamhälle och social ekonomi, samt vara uppmärksam på att nå de som vi ofta inte når. Det är viktigt att skapa delaktighet från så många olika aktörer som möjligt. Avslutningsvis efterlyser Partnerskapet ett ökat internationellt utbyte på lokal nivå för föreningar och byalag. Här efterlyser man förutsättningar för erfarenhetsutbyte med civilsamhälle och social ekonomi i andra länder.

Synpunkter från

arbetsintegrerande sociala företag

Företrädare för länets arbetsintegrerande sociala företag lyfter själva fram ett antal utmaningar de står inför och som de behöver stöd med. För det första efterlyses ökade informationsinsatser gentemot övriga aktörer i länet som klargör vad ett arbetsintegrerande socialt företag är samt vilka förutsättningar och särskilda villkor de verkar inom. Nära förknippat med behovet av informationsinsatser finns också behovet av att förstärka marknadsföringen av arbetsintegrerande sociala företag samt frågan om utbildningsaktiviteter för kommuner och andra myndigheter. Härutöver lyfts behovet av ökad samverkan mellan länets olika arbetsintegrerande sociala företag fram, stöd till affärsutveckling, hjälp med att formulera projektansökningar samt kompetensutveckling inom olika fält. För att kunna utvärdera och mäta de arbetsintegrerande sociala företagens samhälls-ekonomiska effekter lyfts också behovet av att utveckla olika typer av socioekonomiska bokslut fram. Frågan om märkning eller certifiering av arbetsintegrerande sociala företag betonas kraftigt.

Bilagor

Förteckning över föreningar (inom olika verksamhetsområden) som får föreningsbidrag från Region Örebro län

Idrott

- SISU Idrottsutbildarna
- Värmlands Idrottsförbund
- Örebro läns Idrottsförbund

Internationellt

- Föreningen finlandssvenskar i Örebro län
- Örebro-Värmlands distrikt av Sverige-finska Riksförbundet SFRF

Folkbildning/studieförbund

- Örebro läns bildningsförbund
- ABF
- Studieförbundet Bilda
- Folkuniversitetet
- Medborgarskolan
- NBV
- Sensus
- Studiefrämjandet
- Studieförbundet Vuxenskolan
- Kulturens bildningsverksamhet

Konst

- Konstfrämjandet
- Nora Art
- Örebro läns Grafikgrupp
- Sveriges Konstföreningar Örebro län
- Örebro Konstskolans Vänner
- Konstnärernas Kollektivverkstad
- Örebrovävarna

Muséer

- Örebro läns Hembygdsförbund
- Örebro läns Idrottshistoriska Sällskap
- Stiftelsen Frövifors Pappersbruksmuseum
- Värmlands idrottshistoriska Sällskap
- Stiftelsen Kungliga Gyttjebad och Brunnsanstalten Loka

Musik

- Örebro läns Folkmusikförbund
- Karlskoga konstförening
- Bergslagens kammarsymfoniker
- Ljusarbergs kammarmusikförening

Nya föreningar

- Konsthanteverkarna i Örebro län
- Örebro kammarmusikförening
- Föreningen Scenit/Kulturhuset
- Örebro läns konstnärsförbund
- Örebrospexet
- Bredsjö kulturkooperativ

Pensionärsorganisationer

- Kommunals Pensionärsförening SKPF
- Pensionärernas Riksorganisation Örebro län
- SFP, Sverigefinska Pensionärerna Örebro-Värmlands distrikt
- Sveriges Pensionärsförbund Örebro, SPF
- Örebro/Värmlands läns RPG-distrikt

Politiska ungdomsförbund

- SSU
- MUF
- KDU
- LUF
- CUF

Samlingslokaler

- Örebro Läns Bygdegårdsdistrikt
- Mellansveriges Folkets Hus och Parker Region
- Våra Gårdar, Örebro läns distrikt

Sociala stödorganisationer

- AHA Anhöriga hjälper anhöriga
- Bris Region Mitt
- Buff Örebro (tidigare Bryggan Örebro)
- Föreningen Örebro Frivilliga Samhällsarbetare
- Kvinnoföreningen mot våld i Karlskoga-Degerfors
- Kvinnohuset i Örebro
- Mansforum
- RFSL Örebro
- Röda Korset
- SIMON, Svenskar och invandrare mot narkotika i Örebro
- Verdandi Örebro län
- Örebro läns länkråd
- Örebro läns nykterhetsförbund
- VSFB - Föreningen Vi Som Förlorat Barn i Örebro län
- Örebro Rättighetscenter
- Enter Sweden

Trafiksäkerhet

- MHF Bergslagen
- NTF Sörmland-Örebro län-Östergötland
- SMC Örebro

Teater/dans

- Riksteatern i Örebro län
- Teater Martin Mutter
- Dockteaterhuset i Wadköping i Örebro

- Ideella Kulturföreningen Cirkustältet
- Nya Teatern amatörteaterförening
- Amatörteatersamverkan Örebro län
- Fröjdans

Ungdomsföreningar

- Aktiv Ungdom
- Equmenia
- IOGT-NTO
- KFUK-KFUM
- Kristen idrottskontakt
- Kristen Samverkan
- MOKS
- Mälardal. Elevkårer
- Ny Generation
- Pingst Ung
- Riks Unga Musikanter
- Salt EFS
- Sverok
- Verdandi
- Örebro Dövas Ungd.kl.
- Örebro läns Schack
- Örebro läns Scout

Övriga

- Activa
- Afasiföreningen i Örebro län
- FPS Steget
- Länsbygderådet i Örebro län
- Naturskyddsföreningen Örebro län
- Stiftelsen Fontänhuset Örebro

Ordlista

Det finns flera begrepp som används i forskning, utvärdering och praktiska sammanhang för att beskriva och illustrera verksamheter och företeelser inom området civilsamhälle och social ekonomi. Nedanstående uppräkningslista inkluderar enbart ett fåtal begrepp som används.

Folkrörelse betecknar grupper av frivilliga organisationer som har ett betydande antal anhängare och som uttrycker en inflytelserik och varaktig opinion.

Frivilligsektorn omfattar frivilliga organisationer och deras verksamhet samt oavlönade insatser inom den offentliga sektorn.

Ideell verksamhet beskrivs som något en vanlig medmänniska på ett mer eller mindre organiserat sätt gör vid sidan av sin familj och sitt eventuella arbete utifrån sitt engagemang genom att delta i ett arbete kring en idé, ett behov eller ett problem men utan att vinna några egna materiella fördelar därav.

Ideella sektorn används som ett samlingsnamn på folkrörelser, föreningar och mer informella sammanslutningar av enskilda personer. Användningen av ordet *ideell* i kombination med ordet *sektor* anknyter till en eller båda av de två olika huvudbetydelser som ordet har, nämligen icke-materiell respektive osjälvvisk, altruistisk.

Informella sektorn relaterar ofta till frivilliga organisationer samt familj och informella sociala nätverk.

Sociala företag är företag vars verksamhet och mål handlar om att skapa samhällsnytta. Sociala företag används i Sverige ofta synonymt med *arbetsintegrerande socialt företag* som har som mål att genom arbete och delaktighet integrera människor i samhälle och arbetsliv. Arbetsintegrerande sociala företag är företag som driver näringsverksamhet, dvs. producerar och säljer varor och/eller tjänster.

Tredje sektorn syftar på verksamheter vid sidan av den offentliga sektorn och det privata näringslivet. Begreppet har i flera sammanhang kritiserats för att ge ett intryck av att innefatta något som blivit över när man skiljt ut den offentliga sektorn och det privata näringslivet.

Referenser och litteratur

Amnå, Erik (2005)

”Scenöppning, scenvidning, scenförändring.
En introduktion.”

I Civilsamhället. Några forskningsfrågor (Amnå, Erik) (red)
Riksbankens Jubileumsfond i samarbete med
Gidlunds förlag.

Amin, Ash; Cameron, Angus & Hudson, Ray
(2002) *Placing the Social Economy*.
Routledge: London and New York.

**Bartilsson, Sven; Gillberg, Gunnar; Hermansson,
Hans-Erik & Olofsson, Pär** (2000)
Arbete i egen regi.

Från arbetsmarknadsprojekt till social ekonomi.
Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Blideman, Bosse & Laurelii, Eva (2011)
Sociala företag vidgar arbetsmarknaden.
En inspirationsbok med exempel från verkligheten.
Stockholm: SKL Kommentus Media AB.

Bridge, Simon; Murtagh, Brendan & O'Neill, Ken
(2014) *Understanding the social economy and the third sector*.
Second edition.
New York: Palgrave Macmillan.

Civos. Civilsamhällets organisationer i samverkan
(2012) *Civilsamhällets betydelse för välfärd, ekonomi och
demokrati. En uppföljning av politiken för det civila
sambället – ur det civila samballets perspektiv*.

Cohen, Jean & Arato, Andrew (1995)
Det civila samhället och den politiska teorin.
Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Ds 1998:48.

Social ekonomi i EU-landet Sverige
– tradition och förnyelse i samma begrepp.

European Commission (2013)
Social economy and social entrepreneurship.
Social Europe guide, Volume 4.

Directorate-General for Employment, Social
Affairs and Inclusion. Manuscript completed in
March 2013.

European Union/OECD (2016, preliminary draft)
Boosting social enterprise development: Good practice compendium.

**Famna och Stockholm Center
for Civil Society Studies.**
Sektorsbaserad statistik på välfärdsområdet.
Rapport till Valfärdsutredningen 2017-02-17.

Färnström, Tora (red) (2016)
Folkrörelser – skärp er!
Stockholm: ABF och Tankesmedjan Tiden.

Harding, Tobias (2012)
Framtidens civilsamhälle.
Underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen.
Regeringskansliet, Statsrådsberedningen.

www.eesc.europa.eu/?i=portal.sv.home
(2017-04-06)

[www.ekonomiaspoleczna.pl/files/
ekonomiaspoleczna.pl/public/
socialeconomyinPL/social_economy_map.pdf](http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/socialeconomyinPL/social_economy_map.pdf)
(2017-05-03)

www.mucf.se (2017-04-22)

www.vinnova.se/sv/Om-Vinnova (2017-04-23)

www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/civilsamhället---en-viktig-resurs-for-okad-social-integration (2017-04-25)

www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/Sociala-tjanster-och-reserverade-kontrakt/reserverad-upphandling (2017-04-25)

www.sofisam.se

certasf.se (2017-04-07)

Kulturdepartementet (1999)
Social ekonomi – en tredje sektor för välfärd, demokrati och tillväxt? Rapport från en arbetsgrupp. Regeringskansliet, Kulturdepartementet.

Levander, Ulrika (2011)
Utanförskap på entreprenad. Diskurser om sociala företag i Sverige. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Mattsson, Elisabet & Olsson, Jan (2009)
Det mänskliga företagandet. Om social ekonomi för 2000-talet. Stockholm: Premiss Förlag.

Mook, Laurie; Quarter, Jack & Ryan, Sherida (2010) "What's in a Name" in Mook, Laurie; Quarter, Jack & Ryan, Sherida (eds)
Researching the Social Economy. Toronto, Buffalo, London: University of Toronto Press.

European Union/OECD (2015)
Policy Brief on Social Impact Measurement for Social Enterprises. Policies for Social Entrepreneurship. European Commission/OECD. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Olsson, Jan (1994)
Den sociala ekonomin. Medborgarna-Sverige-Europa. Stockholm: Carlssons Bokförlag.

Prentell, Rebecka (2014)

Det nya civilsamhället.

Stockholm: Forum Idéburna organisationer med social inriktning.

Proposition 2009/10:55

En politik för det civila samhället.

Region Örebro län

Program för hållbar utveckling 2017-2020.

Regionkansliet

SCB (2016)

Civila samhället rapport 2016:1.

Det civila samhället 2014 – satelliträkenskaper.

Örebro. SCB.

Sveriges kommuner och landsting.

"Civilsamhället som utvecklingskraft, demokratiaktör och samverkanspartner" (daterad 2017-03-09).

SOU 1999:84

Civilsamhället.

Demokratiutredningens forskarvolym VIII.

SOU 2001:1

En utbäddad demokrati. Politik för folkstyrelse på 2000-talet. Slutbetänkande från Demokratiutredningen.

SOU 2016:13

Palett för ett stärkt civilsamhälle.

Betänkande av Utredningen för ett stärkt civilsamhälle.

SOU 2016:78

Ordning och reda i välfärden.

Betänkande av Välfärdsutredningen.

Svedberg, Lars (2005)

"Det civila samhället och välfärden – ideologiska önskedrömmar och sociala realiteter." (Amnå, Erik) (red) *Civilsamhället. Några forskningsfrågor.*

Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond i samarbete med Gidlunds Förlag.

Trägårdh, Lars (1999)

”Det civila samhället som analytiskt begrepp och politisk slogan.” SOU 1999:84. *Civilsamhället*. Demokratiutredningens forskarvolym VIII.

Trägårdh, Lars (2006)

”Från SSUs folkrörelser till Timbros civilsamhälle.” Bengtsson, Håkan A (red) *I rörelse. En bok om folkrörelserna och demokratin*. Stockholm: Premiss Förlag.

Trägårdh, Lars; Selle, Per; Skov Henriksen, Lars & Hallin Hanna (2013)

”Inledning: Civilsamhälle klämt mellan stat och kapital”. Trägårdh, Lars; Selle, Per; Skov Henriksen, Lars & Hallin Hanna (red) *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital. Välfärd, mångfald, framtid*. SNS Förlag: Stockholm.

Westerdahl, Stig (2006)

”Social ekonomi som idébärare eller kategori?” (Svedberg, Lars & Trägårdh, Lars) *Det civila samhället som forskningsfält. Nya avhandlingar i ett nytt sekel*. Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond i samarbete med Gidlunds Förlag.

Bildförteckning

Framsida	Informationstavla - Ulrika Lindmark
Bild sidan 2	Regionalutvecklingsstrategi - Mattias Käll
Bild sidan 4	Catalog - Pixabay.com - Stux
Bild sidan 8	re:form - Coompanion Mälardalen
Bild sidan 11	Ordbild - Ulrika Lindmark
Bild sidan 14-15	Social innovation - Ulrika Lindmark
Bild sidan 16	Ordfläta - Ulrika Lindmark
Bild sidan 19	Engagemangsvågen - Ulrika Lindmark
Bild sidan 22	Statistik - Ulrika Lindmark
Bild sidan 24-25	EU-Parlamentet - Pixabay.com - Fill
Bild sidan 27	EESK sociala frågor - www.eesc.europa.eu/sv/news-media/photo-galleries
Bild sidan 28	Reves logotype - www.revesnetwork.eu
Bild sidan 31	Post-it - Ulrika Lindmark
Bild sidan 34	RaiSE - Mikael Norberg
Bild sidan 36	Regionalutvecklingsstrategi - Mattias Käll
Bild sidan 41	Prisma - Coompanion Mälardalen
Bild sidan 42	Idévagen - Mikael Norberg
Bild sidan 49	Document - Pixabay.com - Myrfa

Område kultur och ideell sektor

Box 1613, 701 16 Örebro,

Besöksadress: Eklundavägen 1

Tel: 019-602 70 00 (växel)

e-post: ideellsektor@regionorebrolan.se
regionorebrolan.se/ideellsektor

Region Örebro län